

ცისკარი

1865

დეკემბერი. 12.

წელიწადი შეუძღე.

წოდება თხსულებათა:

I —	აზრობა (ბრძნობა, ნათ.), . . .	გზ. წყულოფისა.
II —	1. საცრფოც. (ლექსი). . .	თ. აღ. ჭავჭავაძისა.
	2. ჩემს საცრფოვალც. (ლექსი. . .	თ. ნავ. ბანათაშჯდისა.
	3. სამი ლექსი . . .	დ. ბერიევისა.
III —	შ.ქრის ტყა შერევაში. . .	გ. დიდებულისა.
IV —	სპ.წსეთის ზოესია . . .	ფ. კვლახლისა.
V —	სხუა და სხუა ანბავი. . .	მ. ლავისა.

ცფილისს.

კერესელიძის ტიპოგრაფიაში.

ა ვ რ ო რ ა.

რომანი კაპიტანის წიღისა

(ახლურწიგან.)

ნათ. გრიგოლ წყულოვისაგან.

ქ. ტფილისს.

გერსელის ტიპოგრაფიაში.

1865

Дозволено цензурою. 1863. Декабря 24 д.
г. Тифлисе.

ბ ე რ ო რ ა.

თავი პირველი.

როგორც უფველნი უმარწილნი კაცნი, რომელთაც თავი დაუდწევით სასწავლებიდან, მე როდესაც დაუბრუნდი ჩემ სახლ-კარს, შინ არ ვიყავი ბედნიერი. დიდის სასოებით მიხდოდა მკობოსაურჩა და ეს ფაქტი მეტად მტანჯავდა; ძბიელ მიხდოდა მენახა ქქტყანა, რომელსაც ვიცნობდი ჯერ მხოლოდ წიგნებიდან.

ეს სურვილი ჩქარა ამინდა, და სრულებით აწტვი ამამიონხამს, რა ვხედმდი, რომ ნელნელა ეფარებოდნენ და იმალებოდნენ ჩემი მშობლიური ქქტყენის მთუბი, და მეკი მივტყრამდი შაკ სღკასკედ სჯრთებ შორის.

იანვარში 184... წელსა მე გადაკიდგი ფენი ახადის ქქტყენის მიწასკედ ჯიბეში ბეკრის ფულით და თავში ცოტას ცოდნით, მე დავებეტებოდი ახალ ორლიანის ქუჩებში, განკვრებული ხალხის მოძრარებით, მოქმედებით, ცხოვრებით. . .

ქქტის თვეს შემდეგ კიდევ დავდიოდი ამ ქუჩებში, თუ-მცა მისუსტებულის ჯიბით, მაგრამ მობრკეპბულის ცო-

დნით და გამოცდილებით. ამ ეჭვს თვეში უფრო ბევრი
რამ სასარგებლო სიტუაციისა ვისწავლე, ვიდრე ეჭვს წე-
ლიწადს უნივერსიტეტში, რომლის მოტყუელი ატესტატები
ჩემს განათლებაზედ მძიმედ დაკვირვებულნი მედო უროში გა-
მოუსადეგად. მაგრამ ეს გამოცდილება ძვირად დამიჯდა.
ჩემი სამგზავრო ფულები დადნა ვაგასანის, ტეატრის
და მასკარადის ქუჩებში, უმეტესი ნაწილი ამ ფულისა შუ-
ავიტანე ამ ბანკში, რომელიცა არც სარგებელს აძლევს და
არც თავის უბრუნებს.—

მეშინოდა შემდეგინა ანგარიში ჩემის ფულისა, ბოლოს
ძალა დაგატანე ჩემს თავსა და ყოველის ვალების მიტრემის
შემდეგ ვნახე, რომ დამჩინოდა მხოლოდ სამი თუმანი. სამ
თუმანს უნდა ვეცხროვებინე იქამდინ, ვიდრე შინ წიგნს
მივსწერდი და მომივიდოდა ზსუსხი—ეს გაგკმედებოდა
სამი თვე მაინცა! . . .

ეჭვისი თვე სიამოვნებით ვატარებდი, ესლა ვნანობდი
და შინდოდა გაგკეთებულაფაჟს; მაგრამ ამისთანა სიქვიანს
ქალაქში მე ვინ რა თანაზღებობას მომინდობდა, რომლის
აღსრულებაც შემძლეობდა.—მე მხოლოდ ვიცოდი ხარ-
ჯვსა და არა მოგება.—

მცნობნი და ერთგულნი მეგობარნი ჩემნი ხელსულა
შემომეცხლენ; მაგრამ აქ საკვრეული არა არისრა:
თიბათვის სახევაარი იყო, და სიტყუნი შექვიანა აუტნე-
ლი, ერთი რაი გვრის შემდეგ ელოდნენ ყოველ წლიგს
დაუპატრიუბელს სტუმარს «ყვითელ ტიუბას», რომლის
შიშითაც ფთხებოდნენ დიდი და ზატარა, მდიდარიც და
ღარიბიც—მეც სხვებზედ გულადო არ ვიყავ; რასაკუ-
რელა არც მე შინდოდა ამ გვარი სტუმარი მწეოდა.

იმ ჟამად სენ-ლუი იყო მისაზიდავი ქალაქი, და ვეუ-
ლანი იქ მიეშურებოდნენ; მეტ მინდოდა წასვლა, მაგრამ
არ ვიცოდი რით შევტყობოდა, ამიტომ, რომ ჩემი სპი-
თუმიანი მხრედად გზის ხარკათ შეეყოფოდა. რა ჩავილა-
კე ბარკი, მეტ ღმერთის სინახად გავეშურე დანიშნულს
გადასვდ პარახოდისაკენ, რომელსაც ერქო «დასავლეთის
ლამაზი.»

ამ პარახოდის მახლობელ იდგა სხუა პარახოდი «მა-
გნოლია.» როგორც ღაშაწაკით შეკითხე, ეს ორი პა-
რახოდი შეტოქენა იყვნენ ერთმანეთისა, ორივენი ამა-
რებდნენ ერთს დროს წასვლას და ამათ შორის უნდა
ყოფილიყო სანაძლეო «გაქრე ახედ.» წამსვლელნი მოეშუ-
რებოდნენ ამ პარახოდებსად, მოჭქანდათ ჩამადნები,
სეივრები, ტომრები, ბოჩეები და იყო ერთი არეულობა.

— დასავლეთის ღამაზი მოიკებს! შეჭყვრა ერთმა ბუ-
ღასდის სახის ვაცმა ჩემს შუგან მდგომარემ, — ოც და ხუთ
მანეთს ვაღებ სანაძლეოს, თანახმა ხარ?

— არა, უპასუხე მე გავაუკრებოთ, ამიტომ რომ ამ
ვაცმა შურეკომონოთ დაწყო თავისი დათუნა კვლეობა
ჩემს მხრებსად.

— როგორც გნებავს! მითხრა, და მიუბრუნდა სხვებს
ამაკე სანაძლეოთა. ჭსწორეთ უნდა გჭსთქე, ამ დროს
ჩემი თქები არ იყვნენ სასიამოვნონი. ეს პირველი
ჩავჯდომა იყო ჩემი ამერიკანელს პარახოდი, და მესი-
ერება ჩემი სავსე იყო მოთხრობებით სხუა და სხუა
უბედურების შემთხვევად, რომელიც სმიწად მოხდება
სოფლემ ამ დაჯობებულ გაქტყვამი.

ბეკრი დაბაისელნი მოგზაურნიც ჩემის აზრისანი ყუ-
ნენ, და გიდეტ უნდოდათ ეთხოვნათ ზარხოდის კაპიტან-
ნისათვის ან მოეხდინა გაქტევა, ანუ გასწრობა.—მეტ ამ
კანსწახულებით მივასლოვდი კაპიტანსა, მაგრამ ვიდრე
დაველახარაკებოდი იმას, მე დაეინახე ჩქეწკენ მომავალი
მშენიერი კოლასკა, კარგად ჩაცმულის კუნჩით, არაბით,
რომელშიაც ავღან მორთული ემაწული ქალი. ამ ქალმა
იკითხა კაპიტანა, რომელიც მამინვე წამოდგა და დაუკ-
რა თავი. მე გიდექ იმითთან ისე ახლოს, რომ ყოველი
იმათი ლაპარაკი მესმოდა.

—თქვენსა ხართ კაპიტანი დასავლეთის ღამისისა?
ჭკითხა ქალმა ფრანტიცულად.

—მე გახლავარ. უზასუხა იმან.

—მე მანდა თქვენის ზარხოდით წავიდე.

—დიდად მოხარული ვიქმნები. ვგონებ ერთი თავის-
სუფალი ოთხი გიდევა გვაქვს.

—თუნდა არა გქონდესთ, ნუ შეჭირვებებით, უთხრა
ქალმა: თქვენს მიხვალთ ჩემს პლანტაციასთან შუალამე-
დინ, მე არ დავიძინებ ზარხოდში.

მთვალვითი ღუაზიანის პლანტაციისა (ანუ მამულისა)
ხუმრობა არაჩინ; უმეტესად როდესაც ეს მთვალვითი არის
ემაწული და ღამისი ქალი, ვინ მოექტევა ამას ისე, რომ
ყურადღება არ მოაქციოს.

—სასიამოვნოდ გავუცინა რა კაპიტანმა, ჭკითხა იმას:
სად უნდა ვადასოს თავისი მშენიერი მოგზაური?

—ბრენესში, უზასუხა ქალმა. ჩემი მამული თუმცა
ცოტა მოშორებით არის, მაგრამ ჩემი ბარგი ბრენესში

უნდა ჩამოგხადო. ამასთანავე ქალმა დანახვა სავსე რუმბები ბოჩკებით და ყუთებით, რომელნიც კოლიასკას მოჭსდებდნენ. ამ ბარჯის დანახვამ უურთო გაამხიარულა ვაპიტანი, რომელიც არა სოგამდა კომპლიმენტებს.

— მე უნდა ერთი პირობა გამოგართო, ვაპიტანო, უთხრა ქალმა, ისევ კოლიასკაში მჯდომარე.

— მიბძანეთ.

— ამბობენ, რომ შენი პატრონი ახირებს გაქტევას სხვის პატრონთან, თუ ეს მართლაცაა, მე არ შემიძლიან შენი მტრად ვიყო.

ვაპიტანი შეკრთა.

— მე ერთხელ შენა ვეჭვებო მან პატრონად გაქტევასში, განაგრძელა ქალმა და, მეორეთ აღარ მინდა თავი ხიფათს მივსტე.

ვაპიტანმა ჩამოჭკიდა თავი და არ იცოდა რა უნდა მიეტყვა. ერთის მხრით ამისი ერიდებოდა, რომ მოგზავნი ჩნი მიუწყებდნენ შიშსა, მაგნოლია აჯობებსო და იმიტომ ვერ გაჭებოდა იმასთან გაქტევას: მეორეს მხრითაც, არ აკრულებინა თხოვნა ღამის ქალისა, მეორე იმ ქალისა, რომელიც იყო მთელბუფი დიდის ბარჯისა და მდიდრის მამულისა, რომელსაც შექმნა წელიწადში რამდენა ჯერმე გამოეცხვან ამის პატრონადსეუდ რამდენიმე ასი ბოჩკა შაქარი და თამბაქო, ეს იქმნებოდა ვაპიტანის მხრით არა თუ უზღველობა, არამედ უანგარიშობაც თავის სატყებლობისა. რა ეს ყოველი წარმოიდგინა, სატყებლობის იუქმმა დასძლია და ვაპიტანმა უთხრა დიდობით:

— თანხმა ვარ თქვენის პირობისა, გაძლევ სიტყვას, რომ ჩემი დასაწყეთის ღამისა ან იქონიებს გაქცევას.

— გამარ! გმადლობთ! დიდათ დამაწყალო, კანბიტანო. უბძანეთ ჩემი ბარგიც მიიღონ, ეს კოლონსაც. ეს უფალი ჩემი მოუწყავია. აქ მოდი, ანტონ! ეს ყველას ყურს უგდებს. რადის წავალთ, კანბიტანო?

— ნახევარ საათის შემდეგ უპასუვად.

— რასან აგრიან, მე ესლავ ჩაგვადებო პანსოლში. ამ სიტყვებით ქალი მსუბუქად გადმოვიდა კვიზაჟიდან და მიაწოდა კელი კანბიტანსა, რომელმაც უდიდობით გასტოლა ის ქალების ოთახში, არა თუ მსოფლიო ჩემ დიდ საგონებელად, არამედ მრავლის სხვებისადა, რომ მუდმივ აღტაცებით უყურებდნენ ამ მშვენიერის მოკლეობებს. —

ეს ქალი ყოველის მხრით იყო მშვენიერი, მაგრამ ამ სილამაზესთან შეკრთებულ ქქონდა სიკვლეუნიც ტანისამოსშიც და ქცევაშიც, რომელნიც აჩვენებდნენ, რომ ის შეხვეულ იყო საზოგადოებასა და ქმრისა; იქნებოდა ოცნის წლისა, შეხედულება იმისი იყო გულგანის, გამბედავი, ცოცხალი და მხიარულის გულისა. ნეტა ის ქმრისანი იყო? მე არა ვგონებდი ამას, ამიტომ, რომ ქმრისანი ქალი არ იტყვოდა: «ჩემი პლანტაცია, ჩემი მოუწყავია» იქნება ქვრივა იყო, უმარჯლო ქვრივა, მაგრამ ესეც არ შეჩვენებოდა შესაძლებელად: იმას არა ქქონდა ჩემ თვალში მიმოსვრა ქვრივისა, არც ტანსაცმელში და არც სახეში, არ ეტყობოდა იმას მკვლელობა. ამიტომ უფრო მინდოდა გულდით შეტყობა ამ ქალის გინაობისა, რომ

ეკიზაქიდან ჩამოსვლის დროს იმან განსხვავებითან შემოს-
ხედულებით ავიღო მე თვალი. მეტად ნუ დამძინავთ
ამ გამოთქმისათჳს, ჯერ მომისმინეთ. მე ერთი წაშიტ
აჩა მგონებაი, რომ იმის შემოსხედულებას გამოეცხადე-
ბინა აღტატება; მე იმ დროს მეტად ფაწველი ვიყავი,
რომ მომეტყუებინა ჩემი თავი ამ გვარის ოცნებითა. ან
რათ წარმოვიდგენდი, რომ იმისთანა გაბრწყინვალებაუს
ლამაზ ქალსა, რომელიც იყო მთლელბედი მდიდრის
პლანტაციისა, რომელსაც ჰქვანდა თავისი მოუჩავი, მისა-
ხურები, ჰქვანდა თავისი საკუთარი ეკიზაქი და მამულები,
ჩემსედ კარდმეცხვად მოწვალების თვალთ, რომელსაც
მე მამინ შვიდი მანეთიდა მიჭყაოდა ჯიბეში. ეგონებ
ჩემი სახის და თვალების ფერმა, განსხვავებითა ტანის
სამოსმა და იმან—რომ ჩემში ჰქნდავდა სხვა ქრისტიან
კაცსა, მიიზიდეს ერთს წამს იმისი უჩრადლება. მაგრამ
ამის უჩრადლებამ ჩემშიაც განაღძა სურვილი, შემეტყო
იმ ქალის სახელი მანდაც. «იმის მოუჩავი მიშველის მე-
თქი,» ვითუქრე მე. ეს იყო მადლი ჭაღარა ფრანცუტი,
კარგათ წაღმული, ესე პატრონურის სახისა, რომ შეიძ-
ლებოდა იმ ქალის მამად მიეღოთ.—

—მოწვალე კელმწიფე! უთხარ მე მას: ვინა ბანა-
დება შენი ქალბატონი?

—კეთილშობილი ქალი, მიპასუხა იმან.

—მაგას უკვლა იტყვის, ვისაცა ექმნება ბედნიერება
მაგ ქალის ნახვისა. მე სახელსა გვითხამ.

—სახელი რათ გინდა?

—განა საიდუმლოა?

მოსუცმა რადც წაიბუტბუტა და ზურგი შემომაქცია ა.
მაგრამ მე მაინც შევიტყე იმ ქალის სახელა უეცრად.
მე მივდეგ იქით, სადაც აღაგებდნენ ჰანახედსედ ამ
ქალის ბარჯსა. ეს იყო სამსე ბოჩკები ღოჯის ხორციით
გამხდარის ღოჯებით, ფქვილებით, ტომრები ყავით,
სხუა და სხუა ყუთები, ტყავის ჩემოდნები, და ერთხედ
ეკრა ქალადი, რომელსედაც წავიკითხე: «მადმოაზელ
კვბენი ბესანსონ.» —

უგანსენელმა ზარმა ჩამაწკარუნა. ვიბეეა აიღეს;
თაკები აჭსწიეს ჰაღუბაზედ ანუ გემის ბანზედ; მაშინამ
დაიწყო ზურუნე; თვლებმა დაიწყეს ტრიალი და აღაქა-
ფეს წყალი, და უშეელებელი ჰანახედა შეცურდა შუა
წყალში, მდინარე მისისიში უშეელებელი წყალია, და
ამის ჯაღმა და გომღმა ნაპირებსედ დაცემული შინდვრები
მიჭსტატებენ ადმიანის თუჯსა. გაბეღვით ვიტყვი, რომ
მთელს ხმელეთსედ ამასედ უმშენიერესი ადგილ მდგო-
მარეობა არ შეიძლება: კაცმა არ იცის რით დაჭსტებეს
და რაზედ დააყენოს განცვიფრებული თუჯი. ერთგან
შრიალებენ დაქრებული შიქრის ღელწიმი; მეორეთ-
გან ღელამს ბრინჯის უნა, მესამედგან — თუთრ თოვლე-
ბრივ გაფენილა ბამბა; აქა იქ ჭსდგანან დადრონი სასა-
ხლენი მშუჭნიერის ბაღებით, ორანჟერეებით, — სითაც
მიიხედაში, სახლა სხუა და სხუა კარტინა ზურმუხტოვას
ნის ველისა იტატებს კაცის თუჯსა — მაგრამ ამ მშუჭ-
ნიერებამ არ დამავიწყა მე ევგენია ბესანსონა. იგი იყო
ქალების ოთახში, და თუ არ ახლოდ მტნობებს და სა-
სესავებს, იქ კაცებს არა ჭქონდათ ნება შესვლისა; ხო-

ლო შანსხოდხედ ვიქნებოდით ასმდინ ვინა და შე მას
თში ერთსაც აწვის ვიცნობდი, ანც ქალსა და ანც გა-
ცსა. ვიღამაც იწყო ჩივილი კოლოებზედ და გვიჩნია გა-
ვალთ კარი ქალების ოთახისა. — ამაზედ ჰსთხოვეს განა-
ტანს და მანც მიჭსტა ნება. გაიღო კარი სამოთხისა,
იქიდგან შემოჭბურა ნიაფმა და ხუთ მინუტში ერთი კოლო
აღარ დაჩნა ჩვენს სადგურში. კარი ქალების ოთახისა
ღია გაუშვეს და ქალ გარნა თავისუფლად ერთმანეთში
აიჩივნენ. ეგგინაც გამოვიდა მხიარულად და სწორეთ
ჩემს პირ და პირ მიუშო კრესლასკედ; ერთს წამს იმან
თვალი თვალში გამოიყარა ადრინდელივით; შემდეგ იგი
წამოდგა კრესლოთგან ადრეულის სახით, ოთქმის უკმა-
ყოფილოდ თავის თავზედ ანუ ჩემზედ და შევიდა თავის
ოთახში. რა გაწყინე მე იმას? მგონია, ანაფური ანც
სიტყვით, ანც შესედულობით, ანც მოძქაობით. მე იმი-
სთვის ხმა არ გამოცია, არ გავნძრეულვარ, და ჩემი გაუ-
ბედავა შესედულება არ უნდა მიელო იმას კადნიერებად.
მე მეტად გ-მაკვრვა იმ ქალის ქცევამ, და დარწმუნებული
რომ მე სრულებით გეღარა ენახამ იმას, გამოვიქვ ოთა-
ხიდგან და აველ ვალუბასკედ. —

დიდმშუტნიერი მზე ავირება ჩასკლას; იმის შექის-
აგან წყალი უვითლად ღაშლაშებდა; ფიქრში შესული დავ-
ტქეროდი ამ მშუტნიერებას. უცრად ხშიერობამ გამოიმი-
შვანა მე ამ ფიქრისაგან. მე დავინახე, რომ ჩუტნს უკან
გახჩარებით მოცურამდა დიდი შანსხოდი. ეს იყო მაგხო-
ლია, და ვხედავდი, რომ ჩქარა მოგვეწყოდა იგი, იმ
წამს შემომესმა მე ქვეითის ოთახებიდან სხუა და სხუა

ნაიჩი ხმეობს, ფეხების ბარტყუნა, ქალების ყრისმული. ამწოდრეულების მიხედა იყო მოხსლგება ჩუჭნის წინა-ადმდევის შანსადისა მაგნოლისი. მანამდისინ ეს არ გამოჩენილიყო, ყველას დაეიწედა, რომ გაქტევა ანუ გასწრობა უნდა მომხდარიყო ამ შანსადებში; მაგნოლის დანახვამ ყველას ისევე მოაგონა და შოგსაუბრები ჭსთხარგდნენ ჩუჭნს კაპიტანსა მოხდინოს გაქტევა და მოუმაცოლს ორთქლი. კაპიტანი ანა შერბოდა.

— რა სულელობა მომივიდა, რომ ამ შანსადში ჩაგვექე! ამბობდა ერთი.

— რასაგვრეკვლია! მეჩმისატ ჩაგვადები აქა! დაუმაცოლს შეოტე.

ადრეულება და უსიამოვნება ხშირდებოდა ჩუჭნს შანსადზედ მაგნოლის მოხსლგებაზედ. აშკარად სჩანდა რომ რამდენსამე შინურტყედ მაგნოლისა გაგვასწრობდა. კაპიტანს დაჭსტინოდნენ და ლანძღვდნენ ხმა მადლივ; იგი მოთმინებით იტანდა ამას. — მაგნოლისა მოგვასლგოდა შექელი კვამლი ამოდიოდა იმის ბუნჩიდაგან, თითქოს ტუტსლი ეკიდებოდა.

— ისინი ღოჯს უკეთებენ! კიდაშატ დაიძახა.

— შეხედეთ, რაოდენი გრგვა ღოჯისა უწევიათ ფეხს ში! შეჭყვრა შეოტე.

მე მივაქტევე თვალნი იმ მხარეს და ვნახე, რომ მარათალს ამბობდნენ: დიდი გრგვა შავის ღოჯებისა ეწყოთ პალუბაზედ და წამ და უწევი აგდებდნენ გაწითლებულს განურბეულს ფეხში. —

ტხვირი მაგნოლისი დაუზიარდაშირდა ჩუჭნის შანსადს

დის თავსა, სმიერება და აღრეულება ჩქვსნი უფრო მო-
ქდატა. დანინება მაგნოლიდგან გვესმოდა. მაგნოლია
დაგვიზიბრდაზიბრდა. განულო ერთმა წამმატ; სინუმიე მო-
იტო იქაურება. ერთ წამით — და მაგნოლიამ გაგვასწრო!

— ბანაქლა მაგნოლიავ! ფას დასაულოთის ბუბრო და
ანა ლამაზო! ყვიროდა და სანსაკებდა სანსი მაგნო-
ლიდგან. —

ან შემიძლიან აღწერო უსინოგენება ჩქვსნი ზანსოდა-
ზედ; ყოველია ჰმოგებდენ, რომ ჩქვსნის კაპიტნის
ქტეა შეტად უგუნურება იყო. მეტ ვხედაში, როგორც
ამ გვანს ვეადრებაზედ კაპიტანს ლოყები უწითლდებოდა
და თვალბი უელდებოდა წყენისგან. თავის მოსაშო-
რებლად, იგი ჩავიდა ქალებს სადგომში; იქ უარესი
ვეადრება და სიანხსლე დახვდა ქალებისგან.

— მოწყალონო კელწითანო! მიუბრუნდა იგი ქალებს:
ანაფერი ანა მომიბოგებდა რა უმეტეს სიამოგენებას,
როგორც აღრეულება თქვსნის სურვილისა, მაგრამ ახლ
ოწლიანიდგან გამოსულამდინ მე დაუჭიბიდი ერთს კუ-
თილშობილ ქალსა, თითქმის ზატოისანი სიტყვა მივეცი...

აქ ერთმა ვმარჯღმა ქალმა სიტყვა გაწყეპტინა:

— ოჰ! კაპიტანო, სეყარელო კაპიტანო ნუ მიჭსტე-
ნებას იმ სამაგელს ზანსოდსა ჩქვსნი გაგვასწროს! მოუ-
მატე ორთქლი და გაასწარ მაგნოლოის, თუ ღმერთი გწამს,
კაპიტანო!

— როგორ! უთხრა განკვრებით კაპიტანმა: თქვსნი
ან მოგეცით სიტყვა. . .

— მანთალია! შეჭყრა ვეგენია ბეზანსონმა (ეს ის იყო),

მაგრამ მე დამავიწყდა მე განთავისუფლებ სიტუკისაგანაც და დაპირებისაგანაც. თუ ღმერთი გწამსთ ეტადე გაასწრო! გასმის, რა ღიგათ გვაჯავრებენ ჩუჩნა!

კაპიტანის სახე ერთს წამს ადიგუნო სინარუღით, მაგრამ ისეუ ჩქარა შიიღო იმან დაღონებუღი მდგომარეობა.

—თუცა მადლუბუღი ვარ თქუჩნი, უთხრა კაპიტანს მა, მაგრამ სამწუხაროდ უნდა მოგახსენო, რომ ჩუჩნი ვეღარ შეკუბრკალუბათ მაგნოლიასა: ისინი ფეხს ახუბრებენ ღოროთა, რომლისაც დიდი თადარიგი დაუჭეკიათ; ხოლო მე, რაკი თქუჩნი სიტუჩა მოგეცით, რომ გაქცევა არ იქნება მეოქი, რასაკუჩველია თან აღარ წასმოვიღე ღოროცა. შუშით გახურება ფეხისა ჩუჩნი ვეღარას გვიშეუღის.

—ღორონი! წამოიძახა ეკუენიამ: რასია საკმაო იქნება?

—ოო! უფრო ცოტა, უზასუხა კაპიტანმა.

—ანტონ! ანტონ! დაუძახა თავის მოურავსა: რამდენი ღორონი მოგვაქუჩს თანა?

—ათი ბოჩია, უზასუხა იმან თავის დაკვრით.

—ათი ბოჩია! კგონებ საკმაო იუოს, კაპიტანო? თუ გამარა, თქუჩნი ჭინის სანაცულო იუოს.

—ფას მოგართივე, უთხრა კაპიტანმა სინარუღით.

—არა, არა! ხარჯი ჩემი იუოს. მე დაგიშაღე. ჩუჩნი ღორონი არ გვაკლია. ანტონ, შიარტუი ღორონის ბოჩიება. და ეკუენის ამოიჭრა შადუბასუღ, და ამას მოსდევდუნ გროვა თაყვანისმცემელნი.

ღორონის ამბავი ჩქარა განუცტუღდა ჩუჩნი შანხოღსუღ.

სიხარულის ყვინჩით მიეგებნენ ამ უმარჯეს ქალსა, რომელმაც მიხსტა შემწეობა მაგნოლიის ღმერთებისა, რომელსაც საკმაოდ გასწრო კიდეც ჩუწნთვსა.

ყველას კვლავი შეუდგნენ მუშაობას: ბოჩკებს მოაგვარებდნენ, ხსნიდნენ და ღორებსა ჭყრიდნენ ანთებულს ფეხში. რგინის კედლები ჩქარა გაწითლდნენ, ორთქლმა სქლათ აიწია, შანახოდი შეთრთოლდა მამინის ჩქარის შოქმედებით; თულებმაც იწეეს სიჩქარით ტრიალი. უკველიანი განმუდნენ და უტყვერდნენ მოუმიქნელად წელის ხასხას, რომელიც ჭყოფდა შანახოდებს მამუიბრეებს.

დაბნულდა. ცაში არც მთვარე, არც ვარსკვლავები არა ჭსნიდნენ; ყვითელი წყალი ბრწინავდა, და შანახოდებიც ერთმანეთს ხელმდნენ. იმდროს, როდესაც ჩუწნს შანახოდს მომუტეს ორთქლი, მაგნოლია დაწინებულად იყო იმასედი ოთხის გეგსით. კარგა ხანმა გასწია, ვიდრე ჩვენ დაგწმუნდებოდით, ეწევა ჩვენი შანახოდი თუ არა. დასასრულ კაპიტანმა დაგვაჯერა, რომ კარგი მანძილი მთავრდით. გრსს საათს შემდეგ ყველასთან ცხადი იყო, რომ ჩვენი ღამაში მიანდოვდა მაგნოლიას; ჩუწნ და ამის შორის ერთი გეგსიდა იქნებოდა. ასეა ჩუწნის შანახოდიდან დაუწეეს დატინვა და ოხუნჯობა მაგნოლიაებს. შუა ღამეში კიდეც მოატანა; არავინ არა ფიქრობდა ძილისათვის, და ამის სამაგიეროდ ღოთობას მიტყვეს კელი სიხარულით. ჩუწნა კაპიტანაც ჭბამიდა მგზავრებს, და სრულებით დაგვიწვდათ შანახოდზედ სიფრთხილად — ღამის სიბნელეში მიტყფრინამდნენ შანახოდები. ათის მინუტის შემდეგ ჩუწნი ღამაში გასწროს

ბლა მაგნკლას; ოცის მინუტის შემდეგ დამარცხების
ევირილი გავარდებოდა ჩუქნის ზღუბიდან წყლის წა-
პირკბსედ.—მე კაპიტანთან ვიდეგ და შწუნაბრებით გესელა-
მდი, რომ იგი მეტად სშიკად შედიოდა ბუჭეტში სა-
სმელ საჭმელის სახლში. კაპიტანი მივიდა გემის ცხვირ-
თან და დაუწყო წინ ყურება. ცუცხლები მოჩანდნენ მს-
კვინივ მსნივ მდინარისა, შუდ ვეკსუედ ჩუქნგან. წა-
ეს შეამდნია, კაპიტანი შეკრთა და შეჭყვიარ:

—ეს ბრენყა.

—დაიდ. უზასუხა ზანსოდას მსახუკმა. ჩქარა მოკვდით
მანდამდინ.

—დმეკრთო დიდებულა! მე უნდა კელი ავიდო ბაჭტუ-
კასედ.—

—როგორ? ჭკითხა მსახუკმა: ბრენყე რას გვიშდის
ჩუქნა?

—მე აქ უნდა დავსდგე. მე უნდა—უნდა უნდა გადმო-
კსო ის ქალი, რომელმაც ღორები მოგკეტა!

—ოჭ, რა საწუნარია! წაიბუტბუტა მსახუკმა: რამდენ
ნსამე წამსედ მაგნოლის გავასწრობდით. რა უბედურებაა!

—თავი უნდა დავანებოთ, უთხრა კაპიტანმა: მოაბ-
რუნე ზანსოდა. ამ ბრძანების შემდეგ კაპიტანი ჩაიჭრა
ქვეით. რა ვნახე იმის აღკუულება, მეც თან გავუე.—

—ჩვენ მანტრ კელი უნდა ავიდოთ ბაჭტუკასედ, უთხრა
კაპიტანმა ეგენიას.

—რათა? ჭკითხა ქალმა გაკვრებით: განა ღორები სა-
კმაო არ იულა?

—არა ებ არარის მიხეცი, უთხრა კაპიტანმა: ჭხდამი

იმ ტატსლებს?

— გხედამ, რა აჩის?

— ეგ ბრენყე გახლავს. თქუენ აქ აზიბრებთ ჩამოხდომას.

— ოო, შაჩთლა შაჩთლა! მას ამის მიხეცით აყენებთ გაქტეკას?

— რასაკერეულია.

— მას მე აქ აღარ ჩამოკვდება. ჩემთვის რას ნიშნავს ერთი დღე? მე ჯერ ისე ბებური არა ვარ, რომ ერთი დღე დამინდეს. ჩემთვის ნუ იფიქრებ, შოკს წამიყვანე; ხვალ დილით შემადიან დაუბრუნდე.

კაპიტანი გაგარდა სიხარულით და მსახურებს მიჭსტა სკიჩო ბძანება. — ჩვენი ღამაში მიფრინავს წინ და ეწევა თავის მომჯობრე შარხოდსა. უფრო და უფრო ახლო გდება იგი — დასასრულ დაუპირდაპირდა!

ღამაში გაუსწრო — კაპიტანი ქედს იქნეს ჭყერში, და მოისმა გიჟინა დამარტხების!

რა ეს პირველი ხმა გიჟინა განგრცულდა შუადამის ჭყერში, იგი მაშინვე შეწვიტა რაღაც საშინელმა აფეთქიან ლებამ, რომელმაც შეარყია ჭყერი, წყალი, მიწა! ხეები და ხალხი აიტაცა — აიტაცა ზეკით, ბოლმა ჭყერი აგსო, და საშინელი ღრიალი სსო წარკვეთილების მოისმა ღამის სიბნელეში.

აღრუულება იყო საშინელი. მე მაშინვე მივხვდი, რომ უთუოთ ქვაბი გასქდა მეთქი; ისეც იყო. მე თვითონ არ გიფოდი რასა ვშერბოდი, მე ქვეით ჩავიჭერ, იქ შევდექ და მიმოვიხედე. წინ პირი შარხოდის აგსებუდიყო კვამლით და ცხელი ორთქლი შემოდირდა ოთახებში. მა-

შინს გაჩუმიბუღიყო; თულები ალარ ტრიალებდნენ; ბუ-
ხანი ნაპერწკლებს ალარ ისრად; მაგრამ ყვარლი ხა-
ლხისა, ლანძღვა. წვეკლა, ურიაშულა დედაკატბას, კვანსა
დაჭრილებისა და იმათი, ვინც იხერხებოდა, — უოველი
ესე საშინლად მიჰყვდა უუჩებსა — კაპიტანი, ლოცმანი
და უოველი ვინცაი პარხოდის წინაპირსედ იდგნენ,
სულ დაღუპულიყვენ — მე ვგრძნობდი, რომ უნებელი
გოყუ, და რსაკვრკელია პირველი ჩემი ფიქრი იყო, თავი
მომეჩინა რგოცრე. — პარხოდი იმ გვარად წამდარს
იყო, რომ გვერდსედ წაიწია. ნეტა დადხანს იტყუავენს
ვიდეგ ამ გვარად? — ვფიქრობდი მე. თითქოს ჩემს ფი-
ქრის პასუხის მოსატყვად, ვიღამაც შეჰკვივლა:

— დიერთო დიდებულა! პარხოდის ჭსიძისა!

ამ კვირის სხუა უარსი კვირიც დაერთო: დაიძხეს
პარხოდი იწესის! და იმავე წამს მართლს საშინელი აღი-
ვარდა ჭყერში. მაშინ ყველას ფიქრი მიიქცა მანგოლი-
ანაკენ; იგი თუმცა ჩუტნი პირდაპირ მიტყუაძდა, მაგრამ
იმისა და ჩუტნი შორის დიდი სიგანე იყო; იმის მოშ-
ველებამდინ განა ჩუტნი პარხოდი შემავრდებოდა წეს-
აღში?

პირველისავე შესედულებით მე დავრწმუნდი, რომ ეს
შუიბუბელია მე ვგრძნობდი, რომ ჩუტნი პარხოდი
ნელნელა იწვედა ძარსა, და ტეტლაც ემეჩებოდა პარხ-
ოდის უგანს პირსაცა. — ერთის წამის დავარგვაც ალარ
შეიძლებოდა: ჩუტნი უნდა ან ნებით ჩავტეინალევიყოთ
წელში, ან დამწვარ გოყვით, ამ ორში ერთერთი აუტო-
ლებელი იყო. მე სრულებით არ მეშინოდა ჩემის თავის

სა, ანათუ იმიტომ, რომ, სხვებზედ გულოვანი ვიყუი, ანამედ ამიტომ, რომ მე ბევრჯულ გამომეტანდა ამ გვანის საშიშროება და ყოველთვის მსათა მქონდა ხოლმე ჩემი თადარიგი—ამ გვან შემთხვევისათუ, ვგრეთვე ესულა მეტულბოდა ჩამადნში დასახსნელი იარაღი; (ზრბაკებისაგან გაკეთებული იუბა.) იმის წელზედ შემოგვრანთი წამის სქმე იყო; ხოლო იმითი უშაშრად შემქმლო მეტურგანს ანათუ გასიერ მდინარეში, ანამედ სღუაშიაცა. —

სახქაროდ შემოვივარ ჩემა დამსნელი იარაღი და შევიაკეტე კანი ერთს ოთახში, ამიტომ რომ მე წყლისა უფრო არ შეშინოდა, რეგორც იმისი, რომ არ დავინსეხალსა, რომელნაც შაშით სარდატუმულნი დაბოღნენ აჭა იქ. მე ვიტოდი, რომ თუ იმათ ენახათ ჩემა დამსნელი იარაღი, ერთს წუთს გარე შემოემრტეუბოდნენ, ან წამართმეოდნენ მამანვე, ან წყალში შემამეკებოდნენ და ზოგი თუქში წამეკლებდა, ზოგი კელში, ზოგი სად ზოგი სად და მეც დამსწრობდნენ, თუთისნც დაიღუპებოდნენ. ხოლო მე უტოდი, ვიდრე ჰარახოდს ჩაჭისი რამდა წყალი. ამ დროს შემამესმა კარებს უკან ლახარაკი: ესენი იყენენ ევგენას და თავისი მოურავი. მოსწვიჭრეთუდა სვამებს და ცდილობდა მოწითლვარის კელბით გარდებუ ივინი ერთმანერთსედ, მითომ ჰარბოშუნდა გაეკეთებინა. იმის არა ჭქონდა თოკები, კელტანსტებისა და გრძელი ლენტების გარდა, რომელთაც იხეკდა თავისი უსწვლი ქაღბსტონო კაბადგან! ეს ჰარბოში კატასტ ვერ შეამეგრებდა, მაგრამ ნ.თქვამია: „დამსწრული

ჩაღას ეჭიდებოდა» — მე ვხედავდი, რომ ეს პარომი ერთს წამსაც არ მოუმატებდა იმას სიტყვებს. სკამები იყვნენ ძმამის წითლის ხისა და იქნება მამინეუ ჩაუძირა. — მე ჩემი სიტყვების დაცვის იმედი შექნდა. ახლა მომივიდა ფიქრად: შეიძლება, რომ ჩემ სიტყვებს სთან ეს ქალიც მოგარჩინო. დამსხნული იარაღი პატარა იყო და ორივეს ვერ შეგვიმაგრებდა. რა იქნება ეს იმას შემთავარა და მე ცუტვით მივსდიო? მე ცუტვა გარკათ ვიცი. ნეტა შობს არის წყლის ნაპირი?

მე გარდახედე; ცეცხლის ალი ვრცლად ანათებდა წყალს. მე ვხედავდი წყლის ნაპირს; ორა ვერსი იქნებოდა ჩქნანადინ, მაგრამ ნაპირს — მეტად ჩქარი იყო წყალი.

«ექნება ცუტვით გავიდე?» ვიფიქრე მე. მაგრამ გავალთუ დავიხრჩვები, ვეცდები ის ქალი მოგარჩინო »

რასაკრეველას, თუ ეგვიანა ბუნანსონი მოხუცებული ანუ მანინჯი ყოფილიყო, და არა უმაწული და ლანსი, მამინ ეს ფიქრები სრულებით არ მომივიდოდა, და იმულებული ვიქნებოდი იგი და თავისი მოუწავი დამეტოვებინა სკამების პარომის სინაბრად. —

— მადმუასეუ ბუნანსონ! შეუძახე მე გარკებიდგან.

— ვილაც შეძახის! ჭსოვრად სჩქაროდ ქალმა, რა ჩემკენ მობრუნდა: დმერთო ჩემო! ვინ არის?

— ის, ვინც. . .

— არა! წაიბუტბუტა გავჯავრებით მოხუცმა მოუწავმა, იმან იფიქრა, რომ მე მინდა შევეცილო იმის პარომსა; არა! ეს ორს ვერ შეიმაგრებს, მოწყალეო კვამწიფე.

— ერთსაც ვერ შეიმაგრებს, უპასუხე მე. ქალი, კვ

სუამაზი ანათეუკში ვარკა, უფრო ჩქარა დაგახრჩობენ. აი
ეს ინებეთ! ეს მოგარჩენთ სიკრძაღლისა! და მივეცე და
სახსნული იარაღი.

— ეს რა არის! მკითხა იმან საჩქაროთ; შემდეგ რა
მიხრდა რაც იყო, განაგრძელა: არა, არა, არა! თქვენ
თუთონ, თქვენ თუთონ მიხმადეთ.

— მე მგონია, რომ უმაჯისოთაც შევიძლება ცურვით
გავიდე ნაპირიდან. ჩქარა გამომართეთ, ჩქარა! დროს
ნულად ჰგარკამთ. სავი მანუტის შემდეგ პარახოდს და
სძირამს, და ვერ მეორე არ მოგვეშეულება, იქნება ცუ-
ცხლისა შექმნდეს და ვერც მოგვეშეულება.

— ღმერთო ჩემო! ღმერთო ჩემო! დიდ სულკანო
უცნობო! . . .

— ჩქარა ჩახტი წყალში! შეუყვარე მე. ნუ გეშინიან!
მეც ვხვდვარ გამოგეგები ცურვით.

ქალი შიშით თუ ჩემის იმედით გაქრული წყალში.
ერთს წამსედე მე დაფინსე იმისი თუთონი ტანისმოსი
წყალსედე მოტვიტივებულა.

ამ დროს ვიღამაც წამოუღო კელში. მე შემოგეტყობა-
დი. ეს იყო ანტონა.

— მომიტყევე, კეთილშობილო ჭახუგო! მომიტყევე!
ფიროდა იგი და ცრემლი სდიოდა ღოყებსედე.

მე მინდოდა მეზარეულსა რომ იმისთვის, მაგრამ მაშინვე
შეკამცნე კაცი, მდგომარე თუთ იმ ალაგს, საიდგანაც
ჩახტა წყალში ქალი. მე ვნახე, რომ იმ კაცს თვალები
ეჭირა დასახსნულის იარაღისაკენ. იმისი განსწახსულება
ცხადათა ჭინანდა.

რაკი დაზიანა იმანც წყალში ჩახტომს მე ესტატე მას
საყულოში კელი და უკან გადმოკაყენე. აღმა გაანათა იმი-
სი სახე. და მე ვიტან რამ ის იყო ის კაცი, რომელიც
მენამლეკებოდა.

—ნუ ეჩქარებოთ, უფალო! უთხარ მე. რა კელიდგან
არ უშეკბდა.

იმან შიშისუხა მე საშინელის ლანძვით და იმას შე-
მართულს კელში გაიბრწყინვა ხანჯალმა. ისე ანახდად
ამოიძრა მან ხანჯალი, რომ მე კელარ მოკასწარ ამეცია
ლეონა დაეკრა. და ერთს წამს ვიგრძენ რომ კელში დამ-
ჭრა; მაგრამ ჭიდაყი ის გადაეკ განიმეორებდა დაეკრას, მე
ასე ამოგჭკარ მუშტი ნაკაშში, რომ იქვე გარდიქვა სკა-
მზედ და ხანჯალიც კელიდგან გაგარდა. მე ავიტატე ხან-
ჯალი და ერთი წამი გირეოდო, დამქანჯალა მეც ის
აკასაკი თუ არა; მაგრამ უმჯობესმა გრძნობამ დამარცხა
ჩემი სიანტხლე და ხანჯალი წყალში გადაეხე; მეც მას
შინვე ჩეხტი წყალში; იქიდგან გადაეკ თვალი მოგჭკარ,
რომ მოუჩაკვი და ჩემი დამჭრელი იბრბოდაჩენ სკამებთა
შორის! — თეთრი ტანისმოსი ქალისა იყო ჩემი ნიშანი,
და მე მისკენ ვიწვე ტურკა. სიჩქარეში მე მხოლოდ სე-
რთუგისა და ჩექმების გახდა მოკასწარი. სხვა სიტყელი
არ მოშლიდა ტურკას. — რამდენსმე შინუტს მე მოკეწიე
ქალსა და რა ვამხნევი სიტყეებით, მოხვებე იმას მარ-
ტენა კელი, ხოლო მარჯუქნითვა მივტურაშდი ნაზიანი.
საკენ — რა სახით გაგრძელდა ეს ტურკა! დასასრულ ჩქერს
მიკასლოვით ნაზიანს, მაგრამ მე სრულებით მომწყდა
ღონე. ისეი მახსოვს, რომ მე და ის ქალი აკებდაუტო

კედელსა წელას ჰიწას; ისაღ მასრომს, რომ დავინსე დიდი სასლი იმ ალაგის ჰიწაპირ, სადაც ჩქნ კაკუ დით; მასრომს, რომ შემამესმა სიტყვები: «საკურგელი არ არისეს ჩემი სასლია. . .» მე მასრომს, გილასაც ხელ დასტერილი მიგჭეუნდი; მასრომს, როგორც შეკარე კარი, ბადი, სადაც იდგნენ სკამები, სტოლები, ყვავილები; მასრომს, როგორც მოსამსახურები გამოცვიფდნენ სასლიდან სამთლებით, როგორც ჩემი ხელები სასლით იყო მოსუნილი, როგორც ქალის ხმამ შეჭკიულა: დჭრილია! ამას შემდეგ კიდევ შემამესმა რაღაც კვილი და სსჭა აღარა მასრომს რა. —

როდესაც გონს მოგველ, ჩემი ოთახის ზოლი ოქროს ოქროთ იყო მოდებული კაშკაშა მზასკან მე ვსახე რომ ეჭსწევარ უტხას მდევანსედ. სპეტაგი ზეწარი, ფარხის საბანი ლბილი ლეობი მეუბნებოდნენ, რომ ეჭსწვარ განცხრომით ლეგინში. — იმ დამას შემთხვევა პარასოდსედ უოკელი ცხადად მასრომდა. მაგრამ იმას შემდეგ, როცა წულიდგან გამაკველ ნაპირს, მე ცხადად აღარა მასრომდა. სასლი, ბადი, ხეები, ყვავილები, მსხურნი — ყველა არეული იყო ჩემს თაყში ამ არეულობაში: ცმაგონებოდან სასე მეტად მშეჭნიოქი — სასე უმაწვლის ქალისა. მართლან მენახა ეს სასე, თუ ეს იყო მოღანდობა გაბრეუბულის გონებისა, ვერ გამომეჩხა; მაგრამ ეს სასე ისე თვალა წინვე მედგა, რომ შემეძლო იმის აღწერა. — საკურგელია, რომ ეს სასე არ ემსგავსებოდა ეგვენას ბუნანონსა! თვალწინ მეღანდებოდნენ სქელი შავი თმა, რომელიც დასუტუტებული მსრუბსედ გოფინა, ნარნარი ვარდის ფერი

ტუჩები, სწორე ცხვირი წვრილის ნესტოებით, მკსრილი შავი წარბები, გრძელი წამწამნი, ყოველი ესე ავაღწინ მიღვა და სრულებით არა ჭკვანდა ეკვნიას. თათქმის სახეს ფეციც სხუა ჭქონდა: ეკვნიას იყო თეთრი, ხელთ მუარეს დასტომდა მსუბუქი შავკვრემნობა, წამქეციც ზქელ სიწითლეს აძლედა იმის ღაყებს. თვალები უფრო ყველანაგვად უკეთესად მახსომის: ის იყო დიდწონი მტკვრელი და მუქი ღუჭვი, მეტად მიმზიდავნი. ელვარებს იმათი იყო საყურეელი. მაგრამ ხომ არ ანათებდნენ, თათქმის ენთებოდნენ.—თუმცა სულ დაბეკვილი ვიყავ და ყოველი ასო მტკიოდა, მაგრამ კამდენიმე წამი ამ მშუტნიას ეჭმა სახემ შეიბურა ჩემი ფეჭრი. თუ რომ მართლად ამ გვარი სახე იყო საღმრთე გტმნობდი, რომ ეკვნიას დას მავიწებოდდა, თუმცა მიჯნურობითმა გარდასავალია გავგვანო ჩუტნი ერთმანერთი! დასასრულ კელის ტეივილია გაფანტა მშუტნიერი მოლანდება და მომავლან შე ჩემი ახლანდელი მდგომარეობა. რა გარდვიხადე საბანი, ენასე, რომ კელი შესეეული მქონდა, და რეგორც ჭსინდა ქვიმისგან ახლა რთახს დაუწე დათვლიერება: ეს არ იყო დიდი რთახსი, მაგრამ იყო მშუტნიერის მებელით გამართული, ზოღსედ ემაღა წმინდა ჭრელი ჭილობი; ფანჯრებზედ აბკუშუმის ფარდები ეფარა. დიდ მშუტნიერის სტალი შუასედ იღვა, მუარეც კედლის გუთხემი სრულის საწვერლას გამართულებით და საუცხოეოს საკითხავის წიგნებით. ვარკი საათი ამშუკნებდა ბუხარს.— გარედგან ნიავს შემოჭქონდა სურნელება საუკეთესო ყვავილებისა, მესმოდა სტყენა ფრინველებისა, და ჩანს-

ქარი წყაროსი.

ეს ოთახი სრულებით მოშორებული იყო სსჭა შენობებთან, და ამას ჭქონდა მხოლოდ ერთი კარი, რომელიც იღებოდა ხელში. ამერიკის დახეში ხშირად ამჟებდნენ ხოლმე გაცალკევებულს ოთახის სტუმრებისათვის, ჭინანდა მეტ გამყოფობადი სტუმართ მოყვარულის სახლში და კარგის კელში. მაგრამ არ ვიცოდი ვინ იყო ჩემი სახლის პატრონი. იქნება ევგენის ბენანსონ იყო? ვგონებ, იმან რაღაცა თქო თავის სახლსედ, თუ არ ვიცი სიზმარში მახსოვდა ესეც — ამ დროს მომესა ფენის ხმა, და რაგი თავი ავიწიე: მე დავინახე კარებში ბრტყელი გული, ჩამოფარებული ჩითის ჰერანგით, დიდრონი კელები და გრუნა თავი ნეგრისა (არაბისა). თუმცა ტკივილი ძალიან მაწუხებდა, მაგრამ იმის დანახვასედ მიანტ სიცილი ვერ შევიმაგრე, ისრე სსსაცილო იყო ამ ჩემ მნახვის სახე.

ეს იყო მაღალი და სქელი ნეგრი, შავი ჭოგორც ნახშირი, დიდრონის თეთრის ვბალებით და თვანლებით; თავი ჭქონდა მრტკალი, ჭოგორც დიდი გოგრა, და ზრქლად ედო შავი ხუჭუჭი თმა, სიდანაც ჩამოჭკიდებდნენ ასეთი დიდრონი ყურები, რომ იფრთებსა ჭტკანდნენ. მიანტ ჩემი სიცილი ჩემმა მნახვმა შეუტაცებდა არ მიიილო. იმანაც გახსნა თავისი მსხვილი ლაშები და თეთარი კბილები იღრიჭა, ხარხარებდა ჩემსე უარესად.

— ჩემი ბებერი თავი სციზიონი ძალიან მოხარულია, რომ თქვენს მშუდობით მარჩიით... მიოხრას იმან.

— მართლა? შენა გქვიან სციზიონი?

—ღიად. ექიმმა მიბძანა მოვიარო. ქალბატონიც ძაღ-
ლიან მოხარული იქნება. თუთრებსაც და შავებ კაცებსაც
ყველას გაუხარდებათ.

—შენი ქალბატონი ვინ არის? ვჭკითებ შე.

—განა არ იცი? ის, რომელიც მთავრად ვაძინებდი-
დგან, რომელი იქ ყველა იწოდებოდა.

—ეს იმის სახელია?

—რასაკვირველია, ეს სასაფუძვლო სახელია, ამიტომ
რომ დიდი სახელი იქით ბადის ბოლოს არის.

—შე აქ როგორ მოვედ?

—მაშ არ განსომის? ბუბუკმა სტრეპიონმა კვლავ აყვას
ნილი მოგიყვანა. წყალს შენ და ქალბატონი გამოიკ-
დეთ ნაპირსა, ჩუქნს ალყაფის კარებთან. ქალბატონმა
დაიყვრა. შავი კაცები იმისაკენ გაიქცნენ. თქვენს სულ
სისხლიანი იყვით და გულშემოყრილი, ქალბატონმა მი-
ბძანა და აქ მოგიტანე.

—შეკ?

—ბუბუკი სტრეპიონი შეჯდა გამჭვივს ცხენსედ და
ექიმთან გაიქცა, ექიმი მოიყვანა და შეგვიხვეს კვლავ.
ექიმი ჭკითხვამდა ქალბატონს: ვის, ან როგორ დაუჭრის
ხარ. მაგრამ ქალბატონმა არა იცოდა და ვერა უთხრა.

შე გამოვიკვლია, რომელი მოუხარავს არ ეთქვა ეგვიპტისათვის.

—ნუ თუ მოუხარავი ვერ გამოვიკვლია წყალს? რა დავაპირებ
ამასედ კითხვა, სტრეპიონმა დამასწავლა.

—ოხ, ბატონო! ქალბატონი დღეს ძალიან შეწუხებ-
ბულია. ყველანი შეწუხებულნი ვართ! საწყალი ანტონა...

—რა არის? არ მოსულა შინ?

— არა, მე შეშინიან, რომ სრულებით ვეღარც მოვა:
ქსოქვას სტიპიონმა ამცხვრით: ვეველას კსინიანთ და აშ-
ბობენ, რომ დაიხრჩოვო- ვეველან ექებეს. ვერ იბოვანეს.
პანახოდის კაპიტანი ქაქში აეტაცნა; თრმოცდა ათი
მგსავრი დამხვრჩვალევენ.

— განა ანტონამ ცუტვან ან იცოდა?

— არა, ან იცოდა. ერთხელ წყალში ჩავარდა და მე
ამოვიყვანე, სრულებით გელის გაქნევან ან იცოდა ავ-
რეთვე სწული შეტრეც დაიხრჩვებოდა.

— შეტრე ვილა არის?

— ქალბატონის გუნევი, სწული გარკი მსახურა იყო;
მაგრამ ანტონანუდ ვეველანი ქსწუნან; ის ვეველას უევერ-
და, შაკებხან, თუთკებსაც და ქალბატონსაც. მგონია ის
ქალბატონის აშეგვნი იყო. ანდა რასა ექს სწული ქალ-
ბატონი? მცნობანი და შეგობბები იმას აღარავინა ქვავს
და ის ბებერი შელა გაიარა.

მხხურცი ანახდად შექსდა, თითქოს შეკრთაო, რომ
ენას ამდენი ნება მისცა.

— დომინიკ გაიარხუდ აშობ, რომელიც ადოკატათ
იყო? კქკითხე მე.

სტიპიონმა განცუფრებით შემამაგვიტა თვალები და
დაიბუტბუტა:

— განა იცნობ იმას?

— ცოტად ვმასხუხე მე.

ამ მასხუხვა ცოტად დამამხუდა სტიპიონი.

მე ვიცნობდი შემოსუნებუდს კაცსა; ჩემს ახად თრ-
ლუანის მუთფობის დროს, შემთხვევით შევიტყე იმისი სა-

ხელი. მე გარდამხდა მტრადი რამ შემთხვევა, რომელ-
შინაც გაიარის სინიღისი ვინცნ მეტად უსინიღისათ. მე
ის კაცი მძულდა, როგორც ჭინი; თუ მართლად ეგვიანა
ბუნსონისა არა ჭყვანდა მეგობრები იმის გარდა, მამ
სტინიონმა მართლად თქო, რომ იმას არა ჭყლია არც
მტნობნი, და არც მეგობარნი.—როცა ჰარხოდში ვიყავ,
მამინ მეგონა, რომ ეგვიანი მიყვარს; ხოლო. ესლად, ამ
შემთხვევის შემდეგ, რომელსაც უფრო უნდა გაეღუპებინა
ჩემში სიყვარული, ესლად ვიგონებდი ყოველს ამათ გულ-
გრილად, რომელიც მევე მაკურვებდა. მე დავჭყარბე ბევ-
რი სისხლი; ნუ თუ სისხლთან სიყვარულიც დამეცალა
ძანდვებიდგან?—გხედამდი, რომ სამთვლობელად სიყვარულ-
ლისა ჩემთვის უტნობა მიწა იყო, მაგრამ ვინც კაცს სია
კუდილიდგან დაუხსნია, იმის საუბედუროდ საქმეში კაცი
გულგრილად ვერ მიაქცევა. სტინიონის ხათქვამი, რომ
იმის ქალბატონს გულის შემატვივარი აღარავინ ჭყავსო,
მეტად მაწუხებდა მე.—მართლად, მე ეგვიანაში არ ვიყავ
შეუკარბული. მაგრამ მე მქონდა იმისთან მეგობრული
გძმობა. ამისათვის მინდოდა მოკლეად გამეცნა ისიც და
იმის საქმეობაც. სტინიონა დაფარული ხასიათისა არ იყო
და ნახევარ საათში იმან მომიითხრო მე ყოველი, რაცვი
თითონ იცოდებ.

თავი მეორე.

მამა ეგვიანისი უფთელიყო გრეული (*) ჰლანტატორი.

(*) გრეული არის კაცი და გრეულსა ქალი, ნაყოფის-
ში შავის ამკრების ქლისსგან გერბისის კატანა.

აღრეც ავსუნით ეს დრისკარში არედ.

ბრძოლიც ორი წელიწადი იყო, რაც მომკვდარყო და იმის მეტრე, შჯლა ანა ჭეკანდა. შოგს ის კაცი მდიდარი ეგონა, შოგნიცა ფაქრობდნენ, რომ ამას საქმე მეტად გახიბულია. დომინიკ გაიარა და მოუწავია ანტონა ივერენ დანიშნულნი ავეკუნათ იმათის მამულისა. გაიარა იყო ბესანსონის კეილი, ხოლო ანტონა იყო ჯერ ბესანსონის ერთგული მსახური, შემდეგ იმის მეგობარი და ამხანაგი. — რამდენსამე თვის შემდეგ ეგვიპტის შვიქმებოდა სრული წლოვანი, მაგრამ დიდი სამკვდრეს ბული ჭქონდა იმას თუ ანა, ჭსტაპიონმა ან იცოდა. იმან მხოლოდ ეს იცოდა, რომ მამის საკუთლის შემდეგ დომინიკ გაიარა აძლედა ეგვიპტის ამდენს ფულსა, რამდენსაც ის მოსწოდებდა ხოლმე, ესეც ჭფანტავდა, რაცეც შეეძლო, რომ იყო გულ და და გულდა და ჭსტხოვრებდა ზამთრით ქალაქმა გამოხენილად —

მე ვხედავდი, რომ საწყალა სტაპიონი მეტად პატივი ისტემით ღაზაჩავებდა თავის უმაწულ ქალბატონსეც და გაიარეული სულ თავს იქნედა. ჭხანდა, რომ იმასეც რაღაც ეჭვი ჭქონდა, თურცა ვერა ჭხედამდა გამოეთქო — ჭსტაპიონმა ატრეოვე მანობა, რომ ეგვიპტის მამა მუგობრად ყოფილა გაიართან და მას ხშირათ უტყუბის ისა. — ატრეოვე შევიტყე იმისგან, რომ გაიარა ზაფხულით ჭსტხოვრებდა თავის პლანტაციისა, რომელიც მე-ზობლად იყო ბესანსონებთან. და ყოველ დღე მოდიოდა ხოლმე ეგვიპტის დიდ სახლსა, სადაც ისე ეტყოდა, როგორც აქაური სახლის პატრონი. კიდევ ბევრი რამ იცოდა და ჭსტაპიონმა იმ კაცსეც, მაგრამ რადგანც ჯერ მე ანა

დღი მტნობი ვიყავ იმისი, ვერა ჭბუდავდა ეთქმ; ამასკი
ვერა მალამდა, რომ მეტად ჭსძულდა გაიარა.

— ვინ გიხატა შენ უოგელი ეტე? გჭკითხე მე.

— ავრორამ, მიზასუსა იმან.

— ავრორამ? . . .

ვიდრე გამოგვიკითხამდა ვინ იყო ეს ავრორა, ორი
გატი გამოჩნდა გარბში, რომელიც ჩუმათ შემოვიდნენ
ჩემთან.

— ექიმი! წამოიხურჩულა სტიზიონმა და ჩამოცადა.

ექიმი იქნებოდა ორმოცის წლისა, ან იყო ღამისა,
მაგრამ სასიამოვნო შეხედულებისა იყო, მალაღი, თუკ-
ნაგულა, ჭკვიანა და გეთიღის გამოთქმისა სახესედა. —
გვარად რეგარდ

სრულებით წინაღმდეგი შეხედულობა ჭქონდა მეორეს
გატსა, რომელიც ცოცხლად წარმოადგენდა მსგავსებით
მელასა: შვი თხელი თმა, გვრდსედა შემოხედულება შა-
ვას წვიღის თაჯებითა, გრძელა რაკიანი ცხ-
რი, თითონ ქოსს სახისა, მეტად ამშვენებდნენ იმის
დახალს გამხდარს ტანსა და მეჭადრსაგით გაუთლებულ
სახესა; ამასთან ღამილი იუდასი ანა შოკრდობდა ტუ-
ჩებიდგან, რომელსაც ესმოდა უბედურება ვისიმე — ეს იყო
სტიზიონისაგან აღწერილი გაცი გაიარა.

ექიმმა გამოიშინჯა მეფა, მიანახ ენა, მკითხა რაკორ
მეძინა, ალექსით მათხრა, რომ დამშჯლებული ვიყო,
რადგანაც ვერ ისევ სურსათთა ვარ ბეჭკის სისხლის დუ-
ნისაგან, და დამარწმუნა, რომ ორ სამს დღესედა ისევ
ჩემს დონესედა მოგადა. სტიზიონს უბძანა მკომიშინჯოს

საუხმეთ ჩიი და მომიწოს ვაჩიები. მხლელად მე ანა
მეითხა, სად და ჩისგან დავიჭერი. — ჩასაკრკველია უთუთ
ექიმს ან უნდოდა იმ კითხვით მოგონებინა ჩემთვის
საშინელება იმ ღამის შემთხვევისა. მაგრამ მე ანტონა-
სედ ასე ვჭსწუხდი, რომ ან შეიძლებოდა ანა მეკითხან
ამასე. — იმისი ანაგინ ანა იტოლდა. ჭსჩანს
ღამსჩხალოყო. მე უამბე ექიმს, რა მდგომარეობაშია
დავტოვე ჰანახდესედ მე ანტონა. და ჩასაკრკველია აუ-
წკე ჩემი ბრძოლა ჩემს მონამჯეგობანს და რეგორ
მივიდე იმისგან დაჭრილობა. ამ მოთხრობაში მე შევამტ-
ნიე განსხვავებითი გამოთქმა გაიარის სხესედე: ის სუჯ
ურხადლებად გარდიტა, და როდესაც ვსთქვი, რომ ანტონას
ერთს წამსაც ვერ შეამატებდა სკამბოს ჰანამა მეთქი,
გაიარის შევამ თვალებში გაიეუკეს სისხრულოთ, თუმცა
ის ხშირად იძახდა: «საწყალი ანტონაო.» მაგრამ მე ცხა-
დად ვხედამდი, რომ იმას ჩემით უხაროდა მოუწავის
დახჩობა.

როდესაც მე დავასრულე ჩემი მოთხრობა, გაი-
რმა გაიეუნა ბვერდესედ ექიმა და რჩინიე რამდენსამე
წამს ჩემით ლაჰარაკობდნენ. მე სავგი ერთი მესმოდა
იმათის ლაჰარაკისა. ექიმა ანა სჩუნამდა, მესმოდა თუ
ანა იმისი ნათქვამი, მაგრამ გაიარაგი ძალიან ცდილო-
ბდა, რომ იმათ ლაჰარაკს ჩემამდინ ან მოეხწია. ექიმის
ჰანუხებზედ, მე გავიგე, რომ ეშმაკს გაიარს უნდოდა,
რომ მე გარდავისახლებუჯვიყავ სოფლის ტრანტირში-
ამას ხშირად აკესებდა ის, რომ რიგი ან აჩის ერთს
სახლში იდეკს მარტო ემიწვდეს ქალთან უნობა ემიწვ-

ლი ქ'ცო.

ექიმი არა ხელმედა საჭიროებას ჩემის სხეულის გადას-
 სვლისას, ამიტომ უფრო, რომ ეს თუთ სახლის ზატ-
 რის ეგვიპტის არა სურდა. მე ვიდეკ შესმოდა ექიმის
 გაწვევტილი სიტყვები: რომ ტრანტიანი უმინისთატი
 სასე არას ავითმეოფებით, რომ მე ყოველი დანჯკარტი
 ზანახოდიქელ. რომ მე აქური არავარ და არ შეიძლება
 ცხოვრება ტრანტიანი იმისათვის, ვინატი ფული არა აქუსო.
 გაიარმა უზარუნ ამ ბოლოს სიტყვის ზანახად. რომ ის
 მისცემს ტრანტიანი ჩემს მაგაურად ფულსა. ეს სიტ-
 ყვა განსახვთ მადლა ჭსოქქა იმან, რომ მე გამეგონს.
 რასაკვრელია მე უნდა მადლობა გარდამქნადა გაიარის-
 თვის, თუ დარწმუნებულა არა ვყოფილვიყვი. რომ იმან
 დიდსულოვნებაში იმალება რადაც საეჭო განსახუნება.
 მე კარგათ ვიცოდი იმისი სიძუნწე და უმისეზოთ ის
 ერთს აბასაც არ გადავადებდა ჩემის გულისათვის. —

მაინტი ექიმი არ ეთანხმა ჩემს გარდასახლებასედი ორი-
 ცდე სამ დღემდინ, ვიდრე დანესედი არ მოკალ. ეს და-
 ზილება იგმარა გაიარმა და გაათავის ღაზარკი. — გაიარმა
 მოვიდა ჩემს ლოგინთან გამოსასადმებლად და მათხრ-
 რამდენიმე უმცესესო სანუტიშო სიტყვება. იმან არ
 იცოდა ვის ელაზარკებოდა, თუ შეოქო ჩემი გვარი, იმისი
 ყუთელი ლოყები უთუოთ გაწითლდებოდნენ და სიღრ-
 ვილით კარსედ გავარდებოდა.

შემდეგ ექიმმან განიმეორა, რომ დამზდებულვივიყვი,
 ლოგინიდან არ დავიძრა, მივიღო ხოლმე წამალი და-
 ნიშნულს დროსედი, და მგითხა ამისთანავე ჩემი სასე-

დი და გუარნი.

მე დედიჩემის გუარნი დავიწვი და უთხარ, ედუარდ
რეტორდო ვარ მეოქი. ექიმიც გავიდა. —

სტრიპონი შემოვიდა ჩაითი და მომწვანის წიწილებით,
თანაც ტამეტის წლის გოგო მოჭსდევდა თუთუბით. ეს
ემისი ქალი იყო, მამაკაცს იყო შავი ან იყო, როგორც მამა;
შავ-ყვითელი თუბი ჰქონდა; სახის მოყვანილება ან
ჰქონდა უჩინო. მამას უხარდა და ამბავტყუებდა, რომ
იმისთანა ლამაზი და ნათელი ქალი ჰყავს. ამის ლედა
ამისა ჰგავს, ამბობდა სტრიპონი ღრუჭათ.

მალა კაბი ვქონდა, თუბი სურათ ვიყავ, ვიგრძენ,
რომ ვინამა და ჩაივ ბატონა ღონესედა მომიყვანეს და
თითქმის ახალი სისხლი ჩამიყენეს მარჯვენაში. —

საუზმე გაიტანეს და სტრიპონი ასევე შემობრუნდა
ჩემთან: ისე ჰქონდა ბძნება.

— ესაა მითხარ, სტრიპონ, აქონდა ვინ არის? გჭკითხ
ხე მე, რა გი მარტოც დავჩნით.

— ისიც ჩემსავით საწყალი უმის ქალია.

— უმის ქალი? განვიყოლე მე დაღონებთ. თითქო
ამ თქმავსედა უნულის წყალი დამასესო.

— ქალბატონის მოახლე არის, განგრძედა სტრიპონმა,
თავსა ვაჭრის იმის, ატმეკს, უგითხამს. . .

— უგითხამს გიდეც? როგორ! მუხლე და ვითხვან?

— დიაღ. მე მოგასესებ: ბებეჩი ბეზანსონი, ქალბა
ტონის მამა, ძალიან გეოილა გაცი იყო თავის უმებთან;
იმან ბეკრს ასწავლებინა ვითხვა და წერა, ავრონასაც
უფრო და გიდეც სხვა რადებიც; ქალბატონმაც მეზიგა

ასწავლას. ესლას აზრთაში ისე იტის ყველასფერი, რეგორც
თუთრმა ხალხმა. ტორტეპიანსაც და ჩანგსაც უკრავს.

— მაინც ხომ საწყალა ყმა არის, ისეთი რეგორც
ყველანი თქუტნა? —

— არა! ის სხეებს არა ჭკავს. იმას მძამე საქმეს არ
აკეთებინებენ; ის ძალიან ძვირათაც არის დაფასებული: ისა
ღირს ღირს ორმოცა თუმანი!

— რეგორც? საიღვან იტი ეტა. სტეპიონ?

— უძველესი აზრთაში მაგდენი, უფალს მარინს უნ
დღდა ყუიდა, კიდევ გემის კაპიტანს, ერთს სხუა პოლ
კონიესაც, ყველანი აძვედნენ ორას ორმოც თუმანსა;
მაგრამ დადმა ბატონმა არ გაყიდა.

— რათა ღირს ეტყე მუკად?

— კარგი გეგოა, მაგრამ... სტეპიონი შესდგა.

— მაგრამ რა?

— ჭსწორეთ მოკანსენო, მხოლოდ ტუდი ხალხი ცდი
ღობდა იმის ყიდვას. მე მივხუდი. რასაც მიუბნებოდა
სტეპიონი.

— მაშ ეტყება, აზრთა ძალიან ლამაზია, არა ჩემო
სტეპიონო?

— მე ბებუკმა შავმა რა ვიტი სილამაზისა; მაგრამ
ყველანი ამბობენ, თუთრებიც და შავებიც, რამ იმისთანა
ლამაზი კრეოლვა მოუღს ღუიანში არავინ არისო.

მე მაშინვე ჩემი მოღონება წამომიღდა თვალწინ და
გულმა ფანტქალი დამიწყო.

— შეგიძლიან ამიწერო იმისი სხე, სტეპიონ?

— რატო. ზოგნი ამბობენ, რამე მითომ აზრთა

ამხარტავანია, მაგრამ სრულებით არ არის; მე კარგათ ვიცი ეს: ის ხშირად შელახავს სოფელს, მეტივეის რაღაცესაც. ჩემს ხელოს ასწავლის გითხუას. . .

—სახე რაგორი აქვს; ჯერ ეგ ვითხარ, სტაპიონ. მაგალითად, რაგორი თმები აქვს?

—შავი.

—შავი? გრუს და მაგარი თმა?

—არა, ჩემსავით გრუს და მაგარი არა. —ისე ხეჭუჭი, მაგრამ თითქოს ბუბბუშელები აყრის სქლათა.

—მესმის. თვალბი რაგორიდა აქვს?

—თვალბი ახა რაგორ ვოგანსენო? ისე დადრინი თვალბი, რაგორც იმისა; ძალიან ანათებენ. —ცხვრის აღწერამ უფრო საჭმე ვაუჭინა სტაპიონსა. ბოლოს მიმსგედრა, რამე წმინდა მატარა ცხვრი ქქინდა; წარბები, გბილები, სახის ფერი — უკვლა ჰსწორეთ მინწერა; ღოა უბი მიამგავსა ატამსა. რაგორც იყო დასრულა სახის აღწერა. მე დაჯერებული შევიქნენ, რამე ეს მგზავსება ეგუთვნოდა ჩემგან წარმოდგენილს მონებებსა. ახლა რასაკვრეულია გაბეებით მამინდა ამ ქალის ნახვა.

ამ დროს მოსმა წარის წკარუნი.

—სტაპიონს ეძახან, უნდა ისეკ მოვალ, და გავიდა ის.

მე ვიწექ და ვიქცობდი: გუშინ ვიუკ მოგზაური ტარიელის ვაბით, და არ ვიცოდი ვის სახელში ვიპოვნიდი სადგურსა; დღეს სტუმარი ვარ მდიდრისა, უმწველისა, უქმრო, ღამაში ქალისა, სტუმარი ავანტურაფი, რამეღსაც ფუფუნებით უკლიან. — ჰსნანს, რაგორ გული

შემდონების, სხუთა მისამსახურეთა შორის, აგრძელდა ყოფილა, რომ ჩამჩენია იმისა სახე გუელში სიძე-მარსავით. — რატა სტინიონი მოვა, ვჭკითხამ იმას. ამ ფიქრში ჩამეძინა მე.

გვანებ ერთს საათამდინ შექმნიბოდა ტკბილად. მეჩს მე რაღამაც გამომადგა, მაგრამ ჯერ არ ვიყუვ გამოფიხიზლებული; მე მესმოდა გაბის შრიალი.

— იღუძებსო! ვიღამაც დაინუჩნულა.

მე გავხნილე თვალები და რამდენამე წამი გაჩინდებულავით ვიყავ ადრინდელს ფიქრშიავე. ისევ ის სახე, ისევ ის ზქელი თმა, ისევ ის ბრწინავალე თვალები, ისევ ის გარდის ფერი ღოყები — უკვლა წინ შედგა! — ნეტა რატა ნება არის ესა? — არა, ის ჭსუნთქამს, იმერის, ღამარას-გობს. მაშ ეს მოჩქნებავი არ არის, ეს უნდა იყოჩს ავა-რორა. — ამ წამდინ ჯერ არ ვიყავ გამოფიხიზლებული. ბელას სიტყვა თითქოს ბურხანშივე წამვარდა პარიდგან. ამ სახელის თქმასთან მომესმა შევივლა, რომელმაც გას-მომადგა. ჩემს საწოლთან იდგნენ ორა ქალი. ერთი აყო ვგგენია, მეორე რასაკვრველია აგრძელს იქნებოდა.

— შენი სახელი წარმოჭსოქო! ჭსოქნა გაოცებულმა ქალბატონმა.

— ჩემი სახელი! განიშოქს ამავე გაოცებთ მუხს-ღემ.

— როგორ გაიგო შენი სახელი? განა აქ გიდევს ყო-ფილხარ ადრე?

— არა, არა გხლებივარ. არ ვიცი, როგორ გაიგო.

— საკვრველია! წარმოჭსოქო ვგგენიამ და უფრო მის-

მანლოვდა.

მე მათომ ესა და ღვინისე ეგონია, და გავინახე იმის
ნახვასე.

როდოდე სავი კითხვის შემდეგ ჩემს დაჭრილობასე,
ეგონიამ შეითხა:

— როგორ შეიტყუეთ, რომ ამას ავრობა ჰქვან?

— მგონია გავიკვრდათ; ადვილი შესატყობი იყო,
სტოპიანის მოწყობათ. ამან შეტად ჰსწორეთ ამიწაკა
მაგისი პოტრეტი და პირველ შესედულებასე შეიტყუ
რომ ავრობა უნდა იყოს.

— ჰო! სტოპიანს უთქვამს?

— დიდა. მთელი დილა ვუბედიბდი. მე ამის ვატა-
რა ხლოვსატი კი ვიტხობ და თქვენს სოციალისტის მოსამ-
სახურებსატი.

— მე დიდად მახარული ვარ, რომ უკეთ ბმანდებით,
მითხრა ეგონიამ დამუხლებულმა. ექიმმა დამაწმენა მე,
რომ ჩქარა განთავისუფლებით სრულბით, მე გავაგე
როგორც მიგიღიათ დაჭრილობა ჩემს გულისათხრ. რომ
ან ვიცი რით გარდაგინდა? ან ვიცი, როგორ დაგი-
მადლო ჩემს სიტყვების დახსნისათხრ?

— რა მადლობის გარდახდა გინდათ. ეგ იყო ჩვეულებ
ბდივი აღსრულება ვალისა ჩემის მხრით. — მე ანათყრი
შიში ან შელოდა თქვენის დახსნით.

— ანათყრი შიში! ეველათყრის! ხანჯლისატი და წყალის-
სატი, გარწმუნებთ, რომ შეტად ცოტანი გამოიმეტებდნენ
თავსა ხსნისათხრ მაგ გვარ შემთხვევაში. მე სავსე ვარ
თქვენის მადლობისატი და მწუხარბითატი.

—მართალია, მე ვიცი, როგორც უნდა ქაჩუნდეთ
კოტორელის დაღუპვასთან.

—მოუტყვიან! ბძნეთ ჰინკელის მეგობრისა, მამი
ჩემის სიკრძალის შემდეგ. ანტონა ჩემი მეორე მამა იყო,
ყოველითურისთვის ისა ზრუნავდა; ყოველი ჩემი საქმე
იმის კვლავ იყო; მე არაფერსაც არ ვქაჩუნდი. ესაა
არ ვიცი, რა მომეღივებოდა. და ეგვიპტეში დაწყო ტირილ-
ლი. — გუჩინა ვეტერან იქ დაიღუპა. მე მარტო დავრჩი
ქაჩუნდებოდა; იქნება ჩქარაც დამჭირდეს ერთგული მეგობ-
რისი. . . სწავლავი ანტონა. . . რა, რა მნელი დანაკარ-
გისი დაკარგე. ავრონიმაც დაწყო ტირილი. — მეც გუ-
ლი ამიღუღდა, და თვალეში ცრემლი მომეჩინა.

ეგვიპტეში ბოლოს შეიმავრა თავისი მწუხარება და მი-
თხრო:

—მეშინიან, რომ მეტად მოწყენილი სახლის პატრო-
ნად გეჩვენები. მე აღვლად ვერ დავივიწყებ ჩემს მეგობ-
რის ანტონას. ვიცი, რომ მომიტყვებ ამ მწუხარებას. —
მე აქ ვარჩიე თქვენნი დასახლება. რომ ს'იყრებან არ
შეაჩუნებინე. მეც ვერ არ მიშეებდა ექიმი თქვენს სახლ-
სკად. მაგრამ ვერ მოვითმინე, რომ არ მნახე და გად-
მესადა მადლობა იმისათვის, ვინც სიკრძალისაგან დამიხ-
სნა. მე კიდევ ჩქარა მოვალ. მშვიდობით. წამოდი აუ-
რონი!

მე მარტო დავრჩი. ამ ნახვამ განაღვა ჩემს გულში
ღრმა გრძნობა მეგობრობისა მე მესმოდა, რომ იმ
სიტუაციის ქალის თავსუდ, რომელიც გუშინ — გუშინწინ
ეკე მხიარული და უსტუნეული იყო, იგროვებოდა შავი

დრუბელი. — მარტო მეგობრის გრძნობა რათ მიამაზი-
დავდა იმისთან? რატომ არ მიუყვარდა ისეთი უმაწვლი,
მდიდარი, ღამისი? — ამიტომ, რამ სხუა მიუყვარდა, — აუ-
რარა მიუყვარდა!

დღეში რჩვეულ მოდიოდნენ ჩემი მშუგნაეზნი მნახავ-
ნი და ამით კომისიუბუბუბი ჩემს მარტო მდგომარეობას.
მე პირობით ეგვიპტის გულაზარაკობა და თვალუბითვი
აგრძობას; ხან და ხან წიგნები იყვნენ ჩემი დრუბი შე-
მამოკლებენ. ერთხელ სტინბონი მოკ და და მითხრა,
რამ ახალი მოუჩაგვი ამოუჩაგვი და დუჭკრია გაიარ-
სა, და რეგრად უსიამოვნო ღაზარაკში ეტეობდა.
სტინბონის მეტად არ მოჭსწონდა ის კარტი უსაქმობის
საგან, მე დუჭკრია წერა, რად ეგვიპტის პლანტაციასეუ-
დღეები გამოვიარე.

მკათათხს თოთხმეტს დღეს. რჩვეულ მოკდნენ ჩემთან
ეგვიპტის და აგრძობა. ეგვიპტის ჯერ ისევე მშუგნაეზნის ხმით
ღაზარაკობს. მე მეგონა ეს წარმოჭიდებოდა ანტონას
გამო, მაგრამ ძალიან გაგრძობდა, ჭსჩანს სხუა ნაღველიც
აწევს გულსედა. აგრძობა არ ერევა ღაზარაკში, ის ხან
ჭარბთან დადგება ხელმე, ხან ქაღალტონის სკამის უგან
და უურადღებით ისმენს ჩემს ღაზარაკს; ხელთ თუ თვალ
დაკავტრებ ხელმე, ის მაშინვე ჩამოეშეებს თვალბ-
სეუდ დიდრონს წამწამებს და მიჭკეტამს უოკელს გზას
თავის გულისაღვი.

მკათათხს რდღა ერთი. სტინბონის ნათქუამი ახალ მო-
ურავის ტრედატობასეუდ მართლდება. იმასა ჭქვან ღარ-
კინი. რეგრადთმა ნეგრებმა ჭიდუც იხოველს სტინბონ-

თან იმის შეუბრალებლობასკად. ის დღის მთარსხით
კელშიდა და რჯერ სანჯერ უტეშია უწელად.

გათათვს რცდა ექუი. ექიმი რეიგარდი მზინკლება სსა
მის დღის შემდეგ გამამიშის სსხლიდან. მე დიდად
პატრისა გრემ ამ გაცსა, მეტადრე უფრო იმ დროდგან,
როცა შეეიტეე, რომ ის არ უმეგობრდება გაიარსა. ეს
იმის ექიმიც არ არის; ეს ახალი მოსულისა ბრენუქი,
მაგრამ მეტად ბუკრი მუშტარი მიუხიდავს. ექიმისაგან
გაიგე, რომ ეგვიანის მამა უფრო მდიდარი ყოფილა
ადრე, ხშირად მდიდრულს სტუმრობას მართამდაო, მე-
ტადრე ბოლოს წელიწადებში. იმის შეიდეგ ეგვიანისც
არ აკლებდა სტუმრობასაო, სქმრონი ბუკრი გამოუნ-
დნენო, მაგრამ არა შგონია, რომ ქალს უვარებოდა გინ-
შეო. — გაიარა გულითადა შეგობარი ყოფილა ეგვიანის
მამისა, რა მიზეზით — არაჟინ არ იცის, რადგანც სრუ-
ლებით წინაღმიდეგი ხსიათი ჰქონათ ერთმანერთთან.
ზოგნიგი ამბობდნენ, რომ იმათი შეგობრობა ემსგავსე-
ბოდა მოვალეს შეგობრობას თავის მასესხებულთანაო.

შეათათვს რც და რუა. სტომიონი იყო ჩემთან. იმან
მითხრა, რომ ლარკინისაგან გალახულნი ნეგრები მისულ-
იყვნენ ეგვიანისთან სანივლელად, და ქალბატონსაც მოკ-
ლამარაკებინა ამაყად გაიართან.

ამან შავი ძაღლებს (ნეგრები) გამტყუუნა და
ლარკინივი განმარტლა. ქალბატონი გაჩუქდა. სწელმა
სტომიონმა თავისი საკუთარი ნადველიც მომანდაო. იმან
ეჭვ აქუს, რომ მოურავი მეტად კეთილის თვლით
უყურებს იმის ქალს ხლოესა. სწელი ამასად მეტად

აშოთაბუღიან, საკრედიტო არ არის, როდესაც თუთ
კანონი არ ამდგომს იმას ნებას დაიფაროს პატრიარქობა
თავის ქალისა! მე დავპირდი, მკვილამარაგო ამხედ კე-
გენიასთან.

მარიაშობის სამს. დღეს მე პირველად შევიძულ კარს
სულ გამოსულა. მე გავიარე ბაღში და შევხვდი ავროანას
არანუკრეიასთან; იმასთან პატარა ხელეც იყო, რომელს
საც კალათა ეჭირა ხელით. ის იქნებოდა, რომ მარტო
გა შემხვედროდა.—მე შევიძულ მხოლოდ რამდენისამე
სიტყვს თქმა იმასთან და ის წავიდა.

ავროანამ გამოსთქვა სინარული, რომ დასასრულს,
მხედამდა კარსუდ გამოსულს. არასოდეს არა მხეკნება ის
ისე ღამისად, ის ახელსინებსა ჭკრება და ამ მოძრან
ბისაგან ლყები გასწითლებოდა და თვალები ენთებოდ-
ნენ აღმასივით.—იმისი კვლევუცხად გავლა გავტანდეთ
ბოდა თუთ პირველს ღორდის ქალს ანკლიამა; იმისი
წვრილი ფეხები ძლივს ეკარებოდნენ მწასა. აღტაცებით
გადუგნებდი მე იმას თვალსა. აღი უფრო მომემატა გუ-
ლში, როცა დავბრუნდი ჩემს განმარტობულს სახლში.

მე ვერ ისევ იმ ნახვის ტვბილს ფიქრში ვიყავ, როს
გორც გაიღო ჩუმი ოთახის კარები და დავინახე სახის
ხლარი სახე გაიარისა.

—მოწყალეო კელწიფეო, მითხრა იმან: მე მოვანდია
ნე განკარგულა თქვენის გადასკლისათუც ტრანტიარში.

—ნება მომეცით გვითხრა, უთხარ მე მკვანისა და ძუ-
ღვილების ხმით: ვინ მოგანდეთ მიღება მაგ შრომისა?

—უგატრათ... წაიბუტბუტა გასტურებულმა ამ გვა-

ჩის ჩემის მიღებით: იქნება თქვენ ან მოგესვენებათ, რომ მე პოვერნი ვარ, სახლის მეგობარზე, თითქმის აპოკუნოდ მადმუასელ ეგვიპტისა და . . .

—მაშ ეგვიპტისა სურს, რომ მე გადავიდე ტრანსტიონში? გჭკითხვ შე.

—ან შეიძლება მოგახსენო, რომ ჭიწოლოთ იმას სურს დას, მაგრამ იცით რა, როდესაც თქვენ კარგათა ბრძანებით, თქვენ თვითონ იუიქეთ, თუ რომ აქ დარჩებით. . . შესაძლებლობა დაიწყებს ლაპარაკსა. . . ერთის სიძულეთ, რიგი ან არის. . .

—ჩემთან, თუ ღმერთი გწამს! ისე უმარადი ანაგარ. რომ ვსაჭიროებდე შენს დარბევებში, და ან ვიცი რომ გი და ურთობა რა არის. . .

—უკატრუოდ, მაგრამ უნდა მოგახსენო. . . რადგანაც შე განიხილო აპოკუნო ვარ იმ ქალისა. . .

—გმარა! უთხარი მე, შესმის შენი ნათქვამი: შენის განსრახელებიანათვს, თუმცა ან ვიცი, რა გაქვს გუნებაში, შენ ან გრუხს, რომ მე აქ ვიყო. სურვილს ავიხსრულებ. დღეს საღამოსედე ვაგელ აქედან.

გაიარე გაუთლდა, თითქმის რადამაც ვებნო გულზედ, მაგრამ ისევე ჩქარა დამშდდა და მიმასურს:

— მე ძალთან ვაწუხვარ, რომ ქალის მარტო მდგომარეობა შლითხვს შენს აქედან დათხვანანს. თუმცა დას სათხვანა ანა ხარ, მაგრამ ქვეყანა, ხომ მოგესვენებათ. ქვეყანა გუდს გამოაბამს. . .

—გმარა მომარჩინე მაგ ბუღალღურის ჰასურებინსგან. თქვენ თქვენსა საქმე ვაათავოთ ანლა მიბძანდით და გას

ნმათავისუფლეთ თქვენის ხილვის სიამოვნებისაგან.

— ჰმ! ვწუხვარ, ძალიან ვწწუხვარ, რომ ეგრე მიიღეთ ჩემი ნათქვამი, ბუტბუტებდა ის. ბოლოს გავიდა, და მე ფანჯრიდან ვნახე, რომ ის პირდაპირ, ევგენიას სახლში ავიდა.

რასაკვირველია, რავი მოკრჩი, მე თითონ 'გადვიდლდი ტრასტირში, მაგრამ მე ეს მეჭვავებოდა, რომ იმ სპას გელს გაცსა ჰქონდა ელოდნი ნება და ძალა ევგენიას სახლში. მე დარწმუნებული ვიყავ, რომ ამ ქალმა ანტვი იცოდა, ძალდატანება გაიარისგან ჩემის გარდასახლების გამო; ვწწწუხვდი, რომ ამისთანა ვშუქნიერი და პატია რსანი ქალი გაიარის კელში იყუ ჩავადნილი. მეორე სამწუხარო ფიქრი ჩემი ეს იყო, რომ ავრორას უნდა მოვშოტებულვიყავ. მაგრამ რასაკვირველია ჩემის სახლის სადგურიდანაც შეიძლებოდა მოსვლა სტუმილ ევგენიასთან, როგორც მოვისურვებდი და იქნება მაშინ უფრო მომეტემოდა შემოხვევა ავრორას მართლა ნახვისა, რამდენსამეწამით მაინცა. მაშინ მომელოდა ანუ ნეტარება, ანუ ჯოჯოხეთი. ამასთან სხვა ფიქრიც მწუხებდა: რით უნდა მეცხოვრა ტრასტირში? განა პატრონი მოიცდიდა ანუ მკრწუხებოდა, მანამ შინადან წიგნის პასუხს მივიღებდი? ვთქოთ ტანისამოსის გამო ანა ვსწუხვდი: ერთს დილით გავიღვი, და უოკელი სცემელი ჩემით დაეწოთ ჩემს სკამზედა. მე აღარ გამოვიკითხე ვის უქმნია; ეს შეიძლებოდა ბოლოსაც გამოვო; მაგრამ ფული სად ვიშოვნო? ნუთუ ევგენიას მოკალე გავხვდი, ანუ გაიარისგან შევიქმნა დავალებული?—ამ დროს მე

წამომიდა ფიქრად ექიმი რეიგარდი და თათქას ამ ფიქრმა მასწავლ დაბადა ის ჩემთან. — კეთილი ექიმი შე მოვიდა. მე იმას გამოუცხადე ჩემი სურვილი. მე არ შე ვცდი იმასში და შევიქენ იმის მოკლე იმდენის ფულისა, რადენიც საჭირო იყო ჩემთვის.

— მეცად მაგურვებს გაიარის სურვილი შენის აქედგან გასტუმრების გამო, ამბობდა ექიმი, თათქას თავისთვის. იმის სურვილში იმალება არა მხოლოდ ერთი ურიგობა ქალის სხეულის გამო, არამედ სხვა უფრო რამ შეტი. — ქალს ნუბ ანა აქვს ხმის ამოღებისა, ჭხინის საიდუმლოება ჭთარამის დიდს ვაღსა, და თუ მართლია, მამინ სწული ეგვიანაც იმისთანავე ყმა არის ამ ბოროტის გამოცხადისა, რადგანც იმისი ყმები. ამ ფიქრმა რთივე დაგვაღონა.

— მე შინა ესეა გადავიდე, ექიმო.

— ჩემი ეგვიანა აქ არას; მე თვითონ მიგიყვან სოფლის ტრანტირში. მაგრამ, არა, ჭხეობს, რამ ეგვიანის შეტულობინო შენი გადასვლა? გაიარის აქ აღარ არის ესეა შემსწდა გზასედა, ის შინისეკენ მიდიოდა. შგონის ეგვიანის ესეა მარტო იქნება. იმას ვნახამ და ესეა დაუბრუნდება.

ექიმი წავიდა და ჩქარა დაბრუნდა — უფრო გაორებული.

გაიარს ეთქო ეგვიანისათვის, რამ შითომ მე მსურს ტრანტირში გადასვლა. ეს ძალიან გაორებოდა ქალსა, და მეცად უარსედა ეოფილიყო. შემდეგ გაიარს ასეთი მისეკები ეთქო იმისთვის ჩემის გადასვლის გამო, რამ ის უნებურად უნდა დაჭედილია. მხოლოდ ეგვიანის ექი-

მისათვის ეთხოვნა, რომ ერთი მინახოს.

მე სტინბინი გუიმიღვარე და აგედი. რა ეგგენიამ და მინახა, ის წამოდგა, წამოვიდა ჩემს მოსატყუებლად და გამომიშვრა იმან ორივე კელი. მე შევამტნიე, რომ იმას ეტოვნა!

—ნუთუ მართლაც, რომ შენ უნდა დაგვიტოვო ჩუქნი?

—დავ, მე ესა სრულებით კარგათ ვარ. მე გიას ხელ დაგიმადლო ჩემის პატივისცემისათვის და გამოგვასაღმთ.

—ქსინს ეს პატივის ცუმა გეჩვენა მეტად ცივად, რომ ესრედ ჩქარა გეიტოვებ; მე გთხოვდი კიდევ დარჩენილს იყავით, მაგრამ. . .

აქ ქალი შექნდა შემგროთალი და განაგრძოქლა:

—მაგრამ. . . რასაკვრეულია გვინამ სოლმე. ბრუნეუ შორს არ არის ტრანსტირიდგან, პარობა მომეტათ, რომ უოველ დღე გვინამ.

რასაკვრეულია მე სინარულით დაკვირდი.

—რაგი სიტუვა გამოგაროვი, ესა ცოტა გულდამა შვდებული შემადინ გამოგესაღმო, მითხრა ეგგენიამ და მომცა კელი.

მე გულზედ ვაგოცე, ტრემლი კიდევ მოეჩია იმას თვასლებში და ის გვერდზედ მობრუნდა ტრემლის დასამაღვად.

მე გამოველ იმისაგან და აქეთ იქათ ვიუყრებოდი. ნუთუ გამოთხოვის დროს მე იმას ვერა ვინამ და ორიოლდე სიტუვს თქმის ვერ მოვასწრობ? ტაღანთან რომ მოველ, გვერდზედ გაიღო კარა ნუმად. გულმა ფანტქალი დამიწყო. . . აგრძელა!

მე ვერ გავბედავ დასაზარალებს. ჩემი ხმა შევიდოდა გოს
სტინაში და ეგვიპტისა გაიგონებდა — შევხედე, წყნურხულო,
გული მოუჭირე — და გამოველ საჩქაროდ; მაგრამ ჩემის
გულის მოჭერის შესურმა ჩააყენა ჩემს ძარღვებში ნეტას
რება — და გამოველ სახლიდან ამპარტუანის ნაბიჯით
დამმარცხებელისა.

(სოფი შემდგომში იქნება.)

კანკლილის დროს სატრფოს.

(თ. ალ. ჭავჭავაძის ლექსებითგან.)

როს გიყვარდი სურვით შეყვარებულსა,
მეტ სიტყვებსე მასინ მიღივდა ძვრად;
შენგან, შენით, შენთან გალაღებულსა
მქონდნენ დღენი სიტკბოების მადინებად! —

შენ განგშორდა: ღზინი, შკება, სიაშე,
ყველა წაჩხდა, ნანგაღა მშთაშია შე.

როს გიყვარდი, თუ გქსთქება აჩხნი ყოველნი,
ისწათფოდნენ ჩემის გულას თნებასა;
ნიაუნიცა დილეულად მქროლელნი,
შენით მომართ ვბუკდენ ნეტარებასა! —

შენ განგშორდი. . . ყველა წაჩხდა. . .

როს გიყვარდი, ცისაც მანათობელი,
თუთ სიამით მტემდა შანკანდელსა.
დროდ მასი შედგა უცვალებელი,
მარად ვარდთა და ზამბახთა მუნოსელსა! —

შენ განგშორდი. . . ყველა წაჩხდა. . .

როს გიყვარდი მასინ, შენად სამკობლად,
სეცით მუზნი შთამბერკვიდნენ მე ყურსა;

ლექსნი თხზულად მოკრთმოდენ უშრომლად
გონებასა, შენივს მტყალებუასა —

შენ განგშორდი. . . ყველა წაწხდა. . .

რას გიფარდი, ჩემად საამებელად
მზრუნველობდა თვთ ძილიცა უგრძნობი;
თვალ დასშუასა მჭყოფდის შენად მხილველად,
საშეებელის სიზმრის კელის შემწეობი.

შენ განგშორდი; ღსიხი, შეება, სიამე.

ყველა წაწხდა ნახვალა მშთომია მე.

ჩემს სატრფიალოს.

(თ. ნიკ. ბახტაშვილის ლექსებითგან.)

მინდა ვიყო ვიყო რამ სხინი ჩემს დღეთა გარე
მოკაელო,

სადამის მისთვის ჩავიდე, რომ დილა უფრო ვაწხოკლო;

მინდა რამ ვიყო ვარსკვლავი განთადისა მორბედი,
რომ ჩემსა მისვლას ელოდნენ ტყეთა მფრინველნი და
ვარდნი;

მინდა შენ იყო სატრფოეო, მშუქნიერისა ცის ცვაწი,
რომ განაცოცხლო საამოდ, მდელა სიციხათა დაშწარი.

რომ მხრლოდ მზისა ციაგი, მას დილის ნამსა აშა
რამბეს,

დაკრათ შესხივებუენი, შეებას მოჭოენდეს სიცოცხლეს.

არეს აგსებდენ სიამით, მტყნარეთ განმაცოცხლებლად.

იყვნენ მარადის მარადის, სოფლისა გასათავებლად,
 ნუთუ ამსულის წადილსაც. რქქა სიყვარული სხუათაებრ,
 მასინ მზეც უსხავ უცეცხლოთ, შეიძლებს ნათვას ვარსა
 გვლავებრ.

და ცისა ცვაწმან მდელთა, ვერღარა გაახიბინოს.
 მასინ შენც სხუათა ძოკვლავთა ბანოვანთ მიუმსგავსები,
 მამ რად ერჩევი მათ შორის, დაცოურთ დაუღარები.

მაგრამა მშუწხიეკება გაქქს ცისა მსგავსი უხრწნელი,
 ჩემთა გრძნობათა შენდამი ვერ დასდგან ვაცთა სხელი.

კ . . . მ . . . აღმობისათვის.

რა უნდა გითხრათ
 თქუწნდა საქებრად,
 რომ არ გსმენოდეთ-
 თუ მოისმენდით! . .
 მე არას გეტყვით
 უქმისა სიტყვთ! .
 მე ვამჯობინებ
 მდუმარეობას! . . .
 მე რაღა გითხრათ
 თქუწნდა საქებრად,
 როს თუთ ბუნებას

უფლი კეთილი,
 შეენება სრული,
 უმანკობა,
 ბედნიერება,
 და ცათ სატება-
 ზირ მოთნეობით
 თქუწნდა სიმწავლით
 სულ მოუცდეს!
 მე რაღა მეთქმის!
 მსოლოდ იღუმაღ,
 მას მიულოცავ,
 ვინცა რომ თქუწნით,
 თქუწნისა გულით-
 აწ მსიარულებს,
 და სააქაოს-
 ამავე სოფელს,
 თქუწნით ნეტარებს
 და ბედნიერებს!

დიდის თავადის მიხეილ ნიკოლაოზის-ძესე.

მადლი ზეცისა ცხდათ გსედავთ, გაღმოგვეფინა,
საქართუჭლელ აწ ბედნიერაჲს და მოკლხინა,
საუფლისწულელ ივერია, ღმრთისა დედისა—
სრულათ შაიქმნა მომპოვნელი თვისის ბედისა!

ივერია ჩუჭულ იყო სუჭს უბედობის;
გაჩნა საღმრთოსა სასწაულსა ის შაჰხაროდის
და წლისისა ძლიერი მკლავი, წლის გარდევინა,
მაშინდა ოდენ განსუჭნება მას მოკვინა!

შენ აწ რომელი ჯდავკავებ საქართველოს ბედს,
და გვასხურებ ვით იაზმას შენს წმინდა იმედს,
ჩხადათა ვჭსედავთ განგებისა უხვს წყალობასა.
მოგუგებებით ერთგულნი შჯუნა, ვითა შამასა!

გაკვასიაც მხიარულათ, მოგადგვეს თავისა,
და მოგიბრძობს სანეტაროს თვისსა ამბავსა,
მუნ მთანი, კლდენი, ღრენი, ტყენი ერთმანერთს ჭხმობენ
ჩუჭნებნებ ისინაც სიხარულათ, შენ გიგალობენ!

აწ შენ გვერთვნის ივერიათ ბედისა წამი,
ამას გუმტვიტებს აწინდელი ნეტარი ჟამი!
ბედნიერ იყოს შეთვის ძეგ შემოხულა შენ
კვლ გახურობილნი გილაღადებთ მრთლად ქუჭსშეგრდომნა!

დიდის მთავრინა ოდელა თეოდოროვნას
ასულხსე.

დიდი ხანია, რაც ივერია
მოკლას თვისად, დიდსა იმედსა

და თვთ განტებს, დაუწეია,
 რამ შეჭხუღეს იგი, ნეტარს ბედს.

ეს მოლოდინი, აწ გვისრულდება,
 და საქართველს მხიარულდება,
 გიჟურტო დიდებულს მეფისა სძაღს,
 ვაჭებო, ვადიდებთ შენს შემოსულსა!

შენ დაკვიტვიტვი ჩუქნ სიყუარული,
 ან რადე თავი გმელსა და ზღუას!
 და დედოფელი ეგ წმინდა გული,
 შენ შეუერთე ჩუქნს ქუჩუანას!

მოკვდ დედაო, აწ კმაყოფილნი,
 წრფელის გულითა, მოგვიკვებით!
 შენნი ერთგულნი და შენნი შუღნი,
 ბაიებო ჩუქნ დაგვიკვებით!

ივერისა დედა, ქალწული,
 ნინა ქართველთა მანათობელი,
 ვინ მოგვანიჭა ჩუქნს სამღვთო სჯული,
 აწ სათუღავით ანს შენი მსმობელი.

ეს წმინდა დედა შენ ჩაგბარებს,
 თვისსა სიყუარულს საქართველსა,
 და ღმთის მშობელსა იგი ხარებს
 გარდმოთენილსა ნეტარს დროსა!

შენცა აღუხუქნ, მის ტაძარს კარი,
 ნუ დაიკიწებ, მის წმინდა სათუღავს,
 გუჯავ დაუღვინე, მუნ მღუღელ-მთავარი,
 და აღუპრობდე შენს ძლიერსა მკლავს!
 დიდი თამარი, მეფე ძლიერი,

სადმერთს მადლითა გულის ხმიერი,
წმინდის გულითა, მშველბას გინმობს,
შენსა შემოსულას ისიც შეამკობს.

ნეტარა დედაჲ, ყოველი სული,
შენ შემოგზარის, გულმხიარული,
მოკედ წულობა აღმოგვრენე,
შოდის ერთგულთა, შენ განისვენე! —

გინსროდენი ჩუწნს მამულს.

აღზდექ დედაჲ, კმანა ძალი,
აღწადექ თუალი განილე.
მიეგებე გმყოფილი,
საქართუწლელ აწ იხილე.

დღეს ტმანა დიდებითა,
დატგალობენ ჩუწნს ბედსა,
ანგელოზთ საყრითა,
გუანსრებენ ტუბილს იმედსა;

დღესა ბრწყინავს, ჩუწნი მსანე,
აღწსდეგ ნახე, კმანა ძალი,
მხიარულებს არე-მარე,
მიეგებე გმყოფილი.

საქართუწლელს მოეფინა,
მადლი ღმთისა, გინსროდენს,
ეს გუარ ბედი, ესგუარ ღებენა,
ან ქსმენის, არსოდენს.

დროა დასტები, საქართველ,
 სინარული გმართებს შენა,
 დიდებულა ძველის ძველ,
 ჩუქრულეებრივ დაქსძარ ენა.

იტყვიტყვი, გაიღიმე,
 გახარე, ბედს შექსტინე,
 მოგშორდება ტურთი მძიმე,
 ილიღინე, მოიღხინე.

განგებისა არის ნება,
 აწ მოგელის ნეტარება,
 მხიარულათ დასტებით ყველა,
 საქართველს აწ ეშველა.

ოდეს ნათობს, ბედი ჩუქნი,
 მაშა დრო გუჩქის მოსაღხენი,
 ჩუქნო დედაც, გაიხარე,
 გმარა რატ დღე დაიმწარე.

აწ მოუქასო, კელში იწყარ,
 აზარფეშა ღუნით სავსე,
 არ შეშინდე მეც აქა ვარ,
 გამოჭსრალე გვლაც ავესე.

აქამოდე ტრემლის მღერქელ,
 აწ დედაო ბედნიერო,
 ყველას გვარქე გულის მწველ,
 ვადღეგრძელოთ საქართველს—

დიმ. ბერივეთ.

შაქრის ნეკერხლის ტყეები ამერიკაში.

(ქრანტუსის მოგზაურობითგან.)

შაკაგო არის ერთი ღირს შესანიშნავი ამერიკის ქალაქი, ის მდებარებს მიჩიგანის ტბის კიდესზედ, და ითვლება მოვაჭრე ქალაქათ ილიიონისის შტატში. თსუთმეტის წლას წინეთ იმ ადგილს, სადაც ესლა მდებარებს შაკაგო, იდგა მხოლოდ რამოდენიმე ღარიბი ქოსი, გადასურული სავსითა და ლელწმითა. ეს საცოდავი სოფელი შენდებოდა კიდესზედ ზღვს ტოტისა, ისეთის განიერისა და ღრმისა, რომელშიაც შეიძლება დაეტიოს მთელი ძლოტი სამხედრო სომალდებისა. ვაღდებული ამ გვარის მდებარეობით და ევროპიულთ სიხანთა, რომელთაც კარგათ ისარკებლეს იმ ვარემოებითა, ეს ზატარა სოფელი გაჭრცელდა, მერე ვარდაიქვა დიდ ქალაქად, რომელშიაც ესლა, ასხლის აღწერი-

ლობით, ითვლება ას ოცდა სუთი ათასი მოქალაქე.

აი ამ უცებ გავწველებულს ქალაქში შემხვდა მე ეოფნა საკუთარს საჭიროებაზედ. მე ჩამოვსტი ტრანსტირში. ერთხელ დილით, როდესაც მე ვსჭამდი საუზმეს საერთო სტოლზედ, ვიღაც უცნობი კაცი შემოვიდა ზალაში და დაჯდა ჩასლობლად ჩემსა.

იმისი მხისაგან დამწვარი ზირი და უბრალო ტანისამოსი აჩვენებდნენ, რომ ის არ უნდა ეოფილიყო კაცი ძალაღის საზოგადოებისა. იმას ქუდიც არ მოუხდია, ვინემ გათავდებოდა ჩუტნი საუზმე, ბოლოს ბოდიშ მოუძღვლად დამიწყო კითხვა, თუ ვინა ვარ მე, საიღამა ვარ მოსული რისთვისა ვარ ამერიკაში, რა უფრო მეჩვენება მე ღირს შესანიშნავი. მე ძლივს ვასწრებდი ზასუსის მიცემას; და ბოლოს ვკითხე მეცა, თუ ვინ არის ის თითონ?

«მე ვარ კანადელი, სიმონ ბერჟერონი, მითხრა მე იმანა--მიწის მუშა, ვაჭარი ბეწვეულისა, მექონი ღიდის ნეკერჩხელის ტუისა; გარდბ ამისა მიცნობენ მე მთელს კანადაში და ილლიონის შტატში, ვითარცა ჩინებულს მონადირეს და მარჯულს მას-

როლსა.»

რადგან მე თითონა მოეუარული ვარ ნადირობისა, ამიტომ ჩუწნში ჩამოვარდა მსიარული ბასი, და ამ სასიამოვნო ბასში ჩუწნ შევსჭამეთ დიდი საუსმე, შემდგარი ცხელისა და ცივის საჭმელებისაგან.

ბოლოს ბერყერონმა მიიხრა: ამე ვსედაჲ რომ თქუწნც ჩემსავით კარგი მასროლი ვოფილხანთ და გვეარებია ნადირობა. ასლა ეს მითხარით: გინასავთ როდისმე თუ არა ნაკერჩხალის ტყე? თუ არ გინასავთ, მეწმუნეთ, რომ ძრეელ მოგეწონებათ, როცა ნასავთ. ამას ვარდა, იცით თუ არა, იმ ტეისგან შეიძლება შაქრის გამოღება; ნაკერჩხალის ტყეები მარტო ერთს კანადაში არ არიან; ისინი არიან სსუა ამერიკის შტატებშიაც. მაგრამ ილლიონისში ვველაზედ უკეთესი ტყეა ნაკერჩხალისა და ვველაზედ მეტს შაქარს ამღევს, ჩემი მამულებიც იქ არის, და არა გნებავთ, რომ მეწვრთ მე იქა?»

რადგან მაშინ ამიღი იყო ერთობ ცუდი, ამიტომ გამოუტედი ჩემს ახალს ნაცნობს და უთხარი, რომ სრულიად არა მაქუხს მეთქი სურვილი ისე

შორს წასვლისა, იმისათვის რომ ვნახო თუ რა რიგით იხდება ამერიკაში ნეკერჩხელის ტეე.

ესეც უნდა იცოდეთ, განაგრძო იმან, რომ იმ ტეეში არის მრავალი ნადირი: დათვი, სინჯაფი, მგელი, ირემი, ტეის ქათამი და სხვა მრავალი მხეცრი და მფრინველი. მე თქვენ აღვითქვამთ თვით მხიარულს ნადირობას; უოველგან ვიძოვნით ჩვენ კემრიელს და მრთელს საზრდოს, წმინდა ქოხებსა, რბილს ქუჭმსაგებსა და ალერსიანს მიკებებსა. აბა ნულარ ეომობ ბევრსა, მე მივდივარ სვალვე; ნე-მი საქმეები აქ უველა გავათავე და იქი არაოდეს არ ვათავდებიან, მანამ ცოცხალი ვარ. მე იქ მიმეღიან მოუთმენელათ, და მეც სწორე გითხრა, მივეშურები ჩემს სასიამოვნოს თავისუფალს ტეეებში; მხოლოდ იქ შემიძლიან ვგრძნობდე კაცურათ მხეცებსა და მფრინველებში»

მე გარდავსწუჯტე წასვლა. დავაწეეთ ისე, რომ წავსულვიყავით ჰეორამიდის ცხენებით, იქიღამ ნეკერჩხლების ტეეებადინ რეინის გზით. ის ტეეები მდებარებენ ლისტენროლის მდინარის კიდებზედ. მეორე დღეს ბერჟერონი გამოცხადდა ჩემთან ოთხს საათზედ ნახადილევს და მოჰყვა თან იმის მეკო-

ბარი ერთი ვაჭარი, რომელმაც გეტსოვა წასვლა იმისის ეკიპაჟით ჰეოზამდის. ის ეკიპაჟი ჰგავდა წაღაც გრძელს უუთს თვლებზედ დაღებულს. და თუძცა გარეგანი მისი სასე არ იყო ერთობ გამოსახენი, მაგრამ შინგითი აღმოჩნდა ძრეულ მარჯვე; იმას ზევით, ქვეით და გვერდებზედ ჰქონდა შემოკრული ბეწვი. ჩუტნ ორნივე იმაში დავეტივენით თავისუფლათა, და თითონ ვაჭარიც დასჯდა კურნის აღვილს და თითონ მართავდა ცხენებსა. ჩუტნ გავედით მიკოგოდამ ძრეულ მხარულნი სუთს საათზედ და გარდავსწუჯტეთ არსად არ ჩამომსტარეიყავით; მინამ აღვილობრივ მივაწვედით.

მაისის თვეში, იმ ალაგს კაცს წარმოუდგება თვალწინ მძუტნიერი სანასავი. მინდვრები აუვაგდე ბიან მაშინ სსტა და სსტა ფერათ, და როდესაც კაცი დიდხანს უეუტებს, ჰკონია თუ ახალ ახალი უვავილი ამოდისო მიწიდან.

რა განცხრომა და რა მძუტნიერებაა მაშინ იუ ბუნებაში! ამისი არც აღწერა და არც მოთხრობა არ არის შესაძლო როგორც რიგია.

გათენებისას ჰერიაში გამოვეთხოვეთ ჩუტნ წი-

ნამძღოლსა და წავედით ჩინებულის ცხენებით. გზა იყო ტყიანი: ზოგი მუსისა და ზოგი ნეკერჩხლისა, მაგრამ რამდენიც წინ წავიწიეთ, იმდენი მუსის ტყე შეიქნა იმჯათი და ბოლოს გაქრა უკანასკნელი სე მუსისა ასე, რომ ბოლოს დარჩა წმინდა ნაკერჩხლის ტყე. მე არაოდეს არ მინასხავს იმ გვარი ნაკერჩხლის ხეები. ღერი მათი არიან განსაცუფრებელის სიმაღლისა, სწორეები) ასე რომ კარგათ გამოდგებიან სომაღლის ანმათ (Мачта) ზოგი ფრთს მათგანსა აქუს ორი ადლი სისქე.

როდესაც მომაგონდა, რომ ის ხეები ამღეუენ მაქარსა, მე უეურებდი მათ ტკბილის გრძნობით. ბერეერონი სომ ისე აქებდა მაშინ იმ ხეებსა, თითქო თუთვეული მათგანი ეოფილიყო მაქარის თავი.

ჩუწნ მალე მივაწიეთ იმ ადგილთან, სადაც მუშაობენ მაქარსა. ის ადგილი ჰკავდა რაღაც ჰატარა სოფელსა. ჰატარჰატარა ქოხები იყო აქა-იქა გაბნეული მახლობლად წეაროსი და ჰატარა დელისა. კიდევებზედ იმ დელისა ივენენ მძუწნივრათ თუთრათ გაშლილნი დიდროანნი ევავილნი (Магнолия) ქოხების შუაში არის გაკეთებული კერა (Очагъ) ხამის დიდის ქვსავან; სოფელს გარშემო არტყია

ურძები, ეს არის იმის სიმაგრე და თავის დასაცვავე მსუცებთავან.

კერას გარშემო სდგანან კასრები შაქრის წვე-
ნით და მახლობლად მათსა უარაულები, (მცველები)
თოფებით, რომელნიც დღე და ღამ უდვიან მათ,
და ძლივს დაიცვენ მათ სხუა და სხუა მსუცებთა-
გან, რომელთაც ძრეულ უევაართ ეს ტებილი შაქ-
რის წვენი. ისინი ისე ხარბები არიან და სწუ-
რდრანთ იმის დაღევა, რომ თითქმის აღარ ერიდე-
ბიან არც თოფსა და არც კაცსა.

როდესაც მიუახლოვდით იმ შაქრის ბანაკსა,
ჩუტნ შევნიშნეთ, რომ ორი რაღაც დიდი ცხოვე-
ლი იჯდა სესუდ და ელოდნენ იმ წამსა, როდესაც
უარაული შექცევდა მათ სურკსა, რომ სასწ-
რაფოთ ჩამომსტარევენ და ერთი ენა მაინც მო-
ესვათ ტებილის წვენისათვის. მაგრამ ჩუტნმა მარჯუტ
ტევიამა მოაკლო ისინი საუკუნოთ იმ კმაყოფი-
ლებას. რამდენისამე წუთის შემდგომ ისინი ჩამო-
სცვიდნენ ორნოვ ძირსა ტევისაგან გახვრეტილნი.

აი დასაწყისი ჩუტნის შექცევისა, საუვარელო
მეობარო, მითხრა მე ბერყელონმა.

ჩუტნმა ტევის სმამ შეატეობინა ეველას ჩუტნი

მისვლა; ეოვლის მსრიდგან მორბოდნენ იქ მუშე-
ბი და უკრავდნენ თავს ზატვიცემით თავიანთ
აღას.

ის მიუგებდა იმათ ალერსიი და კითხავდა:
როგორი არის ძაქრის მოსაავალიო?

მოსაავალი არის ძრეელ ჩინებული, მიუგო უუ-
როსმა მუშამ; ამ კვირეში სულ ვეველა ბოჩკა გა-
იმსება; უნდა ვეცადოთ გადავასხათ ისინი სადმე,
თორემ ჩუჭნ უნდა ვისხდეთ უსაქმოთ გულსკელ
დაკრეფილნი ერთ კვრეს უკან.

კარგი, ჩუჭნ მაგისას მოვასერსებთ, უთხრა იმას
ბერეერონმა და უბბანა მომსადება საუხმისა.

ქოსის წინ იდგა საჩრდილობელი, (ბესედეკა)
ზევით იყო გადასჭრვილი, და გარეშემო იმისა იდ-
გნენ რამდენიმე ნეკერჩხალი; საფსულში ერთ რიგი
მცენარე შემოსვეული იმათ ღეროებზედ შეადგენს
მპუჭნიერს მწვანე მის კედლებსა. მაგრამ მაძინ,
როდესაც მე ვიუავი ბერეერონთან, სეები იდგნენ
უფოთლოთ, და მსოლოდ მისი გარდასახურავი
და სკამი ხისა აჩვენებდნენ, რომ ის იყო ბესედეკა,
დღეკი იყო თბილი, სასიამოვნო. ჩუჭნ დავსსედით
ბესეტკაში სტოლზედ, რომელიც იყო ერთი განი-

ერი მუხის ფიცარი დაკრული ოთხ ზალოზედ მიწაში ჩასმულზედ. სასლის ჰატრონმა იმ სოფლისამ მოგვიტანა და დაგვიღო წინ დათვის ლორი, შემწვარი გარეული ინდოური, ცხელი კვერცხები და ერთი დოქი ნეკერჩხლის შაქრის წვენი, რომითა, რომელიც იყო ძრეელ სასიამოვნოს გემოსი.

შემდგომ სადღისა ბერჟერონმა მიმიპატიჟა მე იმ ტყეში, სადაც მუშაობენ მაქარსა. აი როგორ აკეთებენ ამას ბერჟერონის მუშები: თუთვეულს მუშას დაურიკებენ თითო ჰატარა ბურღოსა, რამდენსამე სის კოკას და მასრას ჰროჰკის სისას; ამ იარაღებით ისინი წავლენ და დაიფანტებიან ტყეში სხუა და სხუა მსარეს, იმოიწხევს ყოველი მუშა სესა და გახვრეტს სის ქერქსა ბურღით, ფესვიდამ ორ ადლის სიმაღლეზედ, მერე ჩაურჭობს მასრას გავრეტილს ალაგს და მეორე იმის ჰირს ჩაუშვებს სის კოკაში. აქ ის ძრეელ გაფრთხილებულია, რომ ძრეელ ღრმათ არ გახვრიტოს სის ღერო, ამიტომ, რომ მაშინ ბევრი წვენი აღარ გამოვა სიდამ. ჩვეულებრივ ხეს უხვრეტენ იმ მსარეს, რომელიც მიქცეულია ჩრდილოეთისაკენ; შენიშნულია, რომ ის გვერდი უფრო მდიდარია წვე-

ნით, ვინემ სსვები. მაშინ დაიწეებს დენას ჯერ
თითო ვერცხლის ფრის წვეთათ, მერმე მოუმატებს
მცირე ნაკადულსავით და შემდგომ ძოღის როგორც
წეარო, ჭურჭლები ძალე ივსებიან ერთი მეორე-
ზედ. იმ შეკრებილს წვენს ჩაასსმენ დიდს ქვაბში,
რომელიც ჭკიფია დიდს ძელზედ ორს ძალაღს
სეზედ დამაგრებულზედ.

ქვაბ ქვეშ ანთია ძლიერი ცეცხლი. იმ წვენს
ადულებენ იქამდინ, ვინემ არ გადაიქცევა ბადაგათ
(сиропъ) ნასეფარ საათის დუღილის შემდგომ გად-
მოიღებენ ცეცხლიდამ ქვაბსა. როდესაც ბადაგი
გაცივდება, იმას გასწურვენ შალის საბანში და
ბოლოს ჩაასსმენ ფორმებში. და იმ დღიდან ის
შეიქნება სასმარებელი ანუ გასასეიდი. იმას აქუს
მოუვითლო ფერი. შე დაულიე ეავა იმ შაქრით
და შევნიშნე, რომ იმას აქუს რაღაც საკუთარი
კეთილ სუნოვანი გემო.

ერთი ნაკერხლის სე აძლევეს წელიწადში ოთ-
ხს გირვანქა შაქარს და ნიორკის შტატში აკეთე-
ბენ იმ ნაკერხლის შაქარსა ორმოც მილიონს კი-
ლოგრამს (კილოგრამი არის ორგირვანქა ნასეფარი).

განადში ეს შეადგენს უმთავრეს ალებ მიცემობას

იმ მსრისას და ეოველ წლივ ჭედიან ორმოცის მილიონის დოლარისას (დოლარი ცოტა მანეთზედ მეტია).

ჩენგ წელსა, შეერთებულს ამერიკის შტატებში იყო შეკრებილი ნეკერჩხლის შაქარი ორასი მილიონი კილოგრამი. ჩენდ წელში საქვეუნო გამოფენის დროს იყო რამდენიმე თავი იმ შაქრისა; კომისიის ჩვენებთა აღიარეს ის ვარგისათ, და გემომისი ჭჭოვეს სასიამოვნოდ.

ერთი და იგივე სე აძლეუს შაქრის წვენსა ოცის წლის განმავლობაში შედიხედ. მხოლოდ საჭიროა კაცმა დაიცვას ის სიფრხსილეთ, რომ არ გასვრიტოს ერთსა და იგივე ადგილსა; გასვრეტილი ბურღისაგან ადგილი მოეუღდება ისევე ერთს კვირასედ, შეიძლება ერთმა სემ ჩისცეს შვიდი გირვანქა შაქარი ერთ დროს, მაგრამ მაძინ სე ძალე გასმება, და ამიტომ ოთხს გირვანქასედ მეტს არ ადენენ წვენსა.

საფრანგეთსა და გერმანიაში ცდილობენ ასლა გააშენონ ეს სასარგებლო ამერიკის ტყე; ბოგემიაში გრაფს არემბერგს აქუს ამ გვარი ტყე, დარგული იმისის წინაპართაგან. ესლანდელს დროს იმ

ტყეებში გროვდება შვიდი ათასი ცენტნერი შაქარი და სსჭა ალაკს ევროპისას რამდენს აგროვებენ, სწორეთ არავინ იცის.

მთელი დღე ჩუტნ ვიყავით ლაპარაკში მსო-ლოდ შაქარსა და მის ალებ-მაცემობასეღ, მაგრამ მე მწეინდა ისა, რომ ჩემმა სახლის ჰიტრონმა თითქო დაივიწყა სრულებით ნადარობასეღ აღიქა. ბოლოს მე გავბედე და მოჴაგ-ნე ეს.

--მოითმინეთ საღამომდინ და ნახამო რა შექცევა გველის ჩუტნა, მითხრა მხიარულმა ბერჴერონმა.

მე უცდიდი საღამოს მოულოდნელად. ბოლოს დაბინდდა. როდესაც მუშები ვასშამსა სჭამდნენ, იმ დროს ჩუტნ მოგვესმა შორიდან რაღაც უცხო სმა. ჴერ შორს ისმოდა ეს სმა, მერე თან და თან მოახლოვდა და გავარჩიეთ ცსადღა რომ ის იყო სმა სსჭა და სსჭა მსეცთა. მაშინ მე ვკითხე ბერ-ჴერონსა, თუ რას ნიშნავდა ესა. ჴასუსის მაგიერათ ბერჴერონმა მიმიშვირა ხელი სის წვერისაკენ. რო-დესაც მივაკვირდი სეს, შევნიშნე, რომ იმ სესეღ რაღაც შავათ იღვა, ასე რომ მე შეჩვენა ის დიდ მჴერინვლის ბუდეთ. ესროლე შაკას, მითხრა მე იმან ბოლოს; ეგ ენოტია.

მე ვესწოლე და მოგვალი საწყალი დაუდევარი ენოტი. ტყვია მოხვედროდა შიგ კულში. მერე დაუწეე ურება სსჟ, ალავს სსჟა ნადირებსა. დიდსანს არ დამჭირდა ცდა; ყოვლის მსრიდამ მობზოდნენ ტკბილს სავსეს ბოჭკებთანა სინჯაფები, ენოტები და სსჟა მრავალი მსეცი. იმათი განჩევა ბნელაში ძნელი იყო; მაგრამ იმათ ღალატობდათ იმათი ელვარე თქალები, როდესაცკი გასეღდნენ თქალებსა და განაჯებდნენ ცუცხლივით, მაძინ ჩუჭნ იმათ უმარჯვებდიან ჰარდაპირ თქალებში. ბოლოს ატყდა ისრეთი სროლა, როგორც ომიანობის დროსა. თუთ ბერჟონსა, მე და იმისი მუშები წამ და უწუმ ვავსებდით ჩუჭნ კარკს თოფებსა, და იმ გვარი ჭანტასტიკური ბნელაში ნადრობა განკრძელდა თიოქმის გაოენებადის; ბოლოს ჩუჭნ დავისვენეთ და მივსწევით და ძილშიაც კიდევ მოგვესმოდა თოფის სმა ბოჭკების ეარაულებისა.

მეორეს დღეს მოვაგროვეთ ჩუჭნი ნანადირევი და აღმოჩნდა, რომ ჩუჭნ მოგვეკლა ოცი სსჟა და სსჟა ნაირი ნადირი, და იმ რიცხვში ერთი საძინელი დათვი.

ამ გვართ მე გავატარე მთელი კვირა ბერჟე-

წონთან, და ისე გაიარა იმ კვირებში რომ სწულიად
არა გამოვიარა. უოუელს დღეს დავდიოდით სანა-
დირით, იმ ერთს კვირებში, ხან მარტო და ხან
ბერჟერონთან, და საღამოს ვიჯექი სოლმე სის
ძირში და ვძველიდი მუშებს ღამის ტუის ქურდების
სოცვაში.

როდესაც დავბრუნდით ისევ შიკაგოში, ბერჟე-
რონი შეიხსენებდა: სომ არ მომეწინათ ჩუტნის ტუის
საცხოვრებელშია?

როგორ თუ მომეწინათ მეტი, უთხარი მე იმას;
მე იმჟამად გამოტარებია ჩემს სიცოცხლეში იმ
გვარი კვირა მეტი, და ვალი მაქვს შეგწირო
დიდი მადლობა ამ გვარის დაუვიწყარის ჩემთვის
სტუმრობისათვის მეტი. თქვენ თითონ მადლობის
ღირსი ხართ ჩემგან, მითხრა მე ამხედ ბერჟერო-
ნმა; მართალია თქვენ კარგათ შექცევით ნადირო-
ბითა, მაგრამ რამდენი შაქარი გადაძირჩინეთ მე
ძველებისაგან თქვენის მარჯვე სწოლით და იმათის
დახოცვითა. ჩვენ თუკა გვკონია, რომ უეწაუ-
ლებთ იმ შაქარსა კარგათ, მაგრამ დარწმუნებული
ვარ, რომ მეოთხედს ჩვენის შემოსავლისას მაინც
ის ტუის ქურდები სჭამენ; მაგრამ მადლობა დე-

მისვლა; ეოვლის მსრბდგან მორბოდნენ იქ მუშუ-
ბი და უკრავდნენ თავს ზატვიისცემით თავიანთ
აღას.

ის მიუტებდა იმათ ალერსიო და კითხავდა:
როგორი არის შაქრის მოსავალიო?

მოსავალი არის ძრეელ ჩინებული, მიუკო უშუ-
როსმა მუშამ; ამ კვირეში სულ ვეკლა ბოჩკა გა-
იმსება; უნდა ვეცადოთ გადავასხათ ისინი სადმე,
თორემ ჩუწნ უნდა ვისსდეთ უსაქმოთ გულისკელ
დაკრეფილნი ერთ კჯრეს უკან.

კარგი, ჩუწნ მაგისას მოვასერსებთ, უთხრა იმას
ბერეკრონმა და უბძანა მომზადება საუზმისა.

ქოსის წინ იდგა საჩრდილობელი, (ბესედეკა)
სევეთ იყო გადასჭრვილი, და გარეშემო იმისა იდ-
გნენ რამდენიმე ნეკერჩხალი; საფსულში ერთ რიგი
მცენარე შემოსვეული იმათ ღვროვბსედ შეადგენს
მუჭუნერს მწვანე მის გედლებსა. მაგრამ მაშინ,
როდესაც მე ვიყავი ბერეკრონთან, სეები იდგნენ
უფოთლოთ, და მსოლოდ მისი გარდასასურავი
და სკამი სისა აჩვენებდნენ, რომ ის იყო ბესედეკა,
დღეკი იყო თბილი, სასიამოვნო. ჩუწნ დაგსედით
ბესეტკაში სტოლსედ, რომელიც იყო ერთი განი-

ერი მუხის ფიცარი დაკრული ოთხ ზალოზედ მიწაში ჩასმულზედ. სასლის ზატრონმა იმ სოფლისამ მოკვიტანა და დაგვიდო წინ დათვის ლორი; შემწვარი გარეული ინდოური, ცხელი კვერცხები და ერთი დოქი ნეკერჩხლის შაქრის წვენი, რომითა, რომელიც იყო ძრეულ სასიამოვნოს გემოსი.

შემდგომ სადილისა ბერჟერონმა მიმიზატიყა მე იმ ტეეში, სადაც მუძაობენ შაქარსა. აი როგორ აკეთებენ ამას ბერჟერონის მუშები: თუთვეულს მუძას დაურიკებენ თითო ზატარა ბურღოსა, რამდენსამე სის კოკას და მასრას ჰროზკის სისას; ამ იარაღებით ისინი წავლენ და დაიფანტებიან ტეეში სხუა და სხუა მსარეს, იმოიჩნევს ყოველი მუძა სესა და გახვრეტს სის ქერქსა ბურღით, ფესვიდამ ორ ადლის სიმაღლეზედ, მერე ჩაურჭობს მასრას გავრეტილს ალაგს და მეორე იმის ჰირს ჩაუშვებს სის კოკაში. აქ ის ძრეულ გაფრთხილებულია, რომ ძრეულ ღრმათ არ გახვრეტოს სის ღერო, ამიტომ, რომ მაშინ ბევრი წვენი აღარ გამოვა სიდამ. ჩვეულებრივ სეს უხვრეტენ იმ მსარეს, რომელიც მიქცეულია ჩრდილოეთისაკენ; შენიშნულია, რომ ის გვერდი უფრო მდიდარია წვე-

ნით, ვინემ სხვები. მაშინ დაიწეებს დენას ჯერ
თითო ვერცხლის ფრის წვეთათ, მერმე მოუმატებს
მცირე ნაკადულსავით და შემდგომ ძოდის როგორც
წარო, ჭურჭლები ძალე ივსებიან ერთი მეორე-
ზედ. იმ შეკრებილს წვენს ჩაასხმენ დიდს ქვაბში,
რომელიც ჭკიდია დიდს ძელზედ ორს ძაღლს
სეზედ დამაგრებულზედ.

ქვაბ ქვეშ ანთია ძლიერი ცეცხლი. იმ წვენს
ადუღებენ იქამდინ, ვინემ არ გადაიქცევა ბადაგათ
(сиропъ) ნახევარ საათის დუღილის შემდგომ გად-
მოიღებენ ცეცხლიდამ ქვაბსა. როდესაც ბადაგი
გაცივდება, იმას გასწურვენ ძალის საბანში და
ბოლოს ჩაასხმენ ფორმებში. და იმ დღიდან ის
შეიქნება სასმარებელი ანუ გასასუიდი. იმას აქუს
მოევითლო ფერი. მე დავლიე ევაზა იმ შაქრით
და შევნიშნე, რომ იმას აქუს რაღაც საკუთარი
კეთილ სუნოვანი გემო.

ერთი ნაკერჩხლის სე აძლევეს წელიწადში ოთ-
ხს გირვანჯა შაქარს და ნიორკის ძტატში აკეთე-
ბენ იმ ნაკერჩხლის შაქარსა ორმოც მილიონს კი-
ლოგრამს (კილოგრამი არის ორგირვანჯა ნახევარი).

განადში ეს შეადგენს უმთავრეს ალებ მიცემობას

იმ მხრისას და უოველ წლივ ჭეიდიან ორმოცის მილიონის დოლარისას (დოლარი ცოტა მანეთზედ მეტია).

ჩუნგ წელსა, შეერთებულს ამერიკის შტატებში იყო შეკრებილი ნეკერნსლის შაქარი ორასი მილიონი კილოგრამი. ჩუნდ წელში საქვეყნო გამოფენის დროს იყო რამდენიმე თავი იმ შაქრისაჲ; კომისიის ჩვენებთა აღიარეს ის ვარკისათ; და გემო იმისი ჭჭოვეს სასიამოვნოდ.

ერთი და იგივე ხე აძლევს შაქრის წვენსა ოცის წლის განმავლობაში ზედიზედ. მხოლოდ საჭიროა კაცმა დაიცვას ის სიფრსსილე, რომ არ გასვრიტოს ერთსა და იგივე ადგილსა; გასვრეტილი ბურღისაგან ადგილი მოეღდება ისევ ერთს კვირასედ, შეიძლება ერთმა ხემ ჩისცეს შვიდი გირვანქა შაქარი ერთ დროს, მაგრამ მაშინ ხე ძალე გასმება, და ამიტომ ოთხს გირვანქასედ მეტს არ ადენენ წვენსა.

საფრანგეთსა და გერმანიაში ცდილობენ ასლას გააშენონ ეს სასარგებლო ამერიკის ტყე; ბოგემიაში გრაფს არემბერგს აქქეს ამ გვარი ტყე, დარგული იმისის წინაპართაგან. ესლანდელს დროს იმ

ტუებში გროვდება შვიდი ათასი ცენტნერი შაქარი და სსჭა ალაგს ევროპისას რამდენს აგროვებენ, სწორეთ არავენ იცის.

მთელი დღე ჩქტნ ვიუავით ლაპარაკში მსო-ლოდ შაქარსა და მის აღებ-მიცემობასედ, მაგრამ მე მწეინდა ისა, რომ ჩემმა სასლის ჰიტრონმა თითქო დაივიწეა სრულებით ნადროობასედ აღოქვა. ბოლოს მე გავბედე და მოვაკ-ნე ეს.

--მოითმინეთ სალამოდინ და ნახამთ რა შექცევა გველის ჩქტნა, მითხრა მხიარულმა ბერყერონმა.

მე უცდიდი სალამოს მოულოდნელად. ბოლოს დაბინდდა. როდესაც მუშები ვასმამსა სჭამდნენ, იმ დროს ჩქტნ მოგვესმა შორიდან რაღაც უცხო სმა. ჯერ მორს ისმოდა ეს სმა, მერე თან და თან მოახლოვდა და გავარჩიეთ ცხადად, რომ ის იყო სმა სსჭა და სსჭა მხეცთა. მაშინ მე ვკითხე ბერყერონსა, თუ რას ნიშნავდა ესა. ჰასუსის მაგეერთ ბერყერონმა მიმაშვირა ხელი სის წვერისაკენ. როდესაც მივაკვირდი ხეს, შევნიშნე, რომ იმ ხესედ რაღაც ძავათ იღვა, ასე რომ მე მეჩვენა ის დიდ მფრინვლის ბუდეო. ესროლე მაგას, მითხრა მე იმან ბოლოს; ეგ ენოტია.

მე ვესროლე და მოგვალი საწული დაუდევარი
 ენოჭი ტყვია მოსვედროდა შიკ კულში. შერე და-
 უწეე ეურება სსჟ, ალავს სსჟა ნადირებსა. დიდ-
 სანს არ დამჭირდა ცდა; ყოვლის მსრიდამ მორ-
 ბადნენ ტებილს სავსეს ბოჭკებთან, სინჯაუები,
 ენოტები და სსჟა მრავალი მსეცი. იმათი განჩევა
 ბნელაში მნელი იყო, მაგრამ იმათ ღალატობდათ
 იმათი ელვარე თქალები, როდესაცკი გაასულდნენ
 თქალებსა და განანათებდნენ ცუცხლივით, მაშინ
 ჩუტნ იმათ უმარჯვებდით ჰირდაპირ თქალებში.
 ბოლოს ატედა ისრეთი სროლა, როგორც ომიან-
 თობის დროსა. თუი ბერყრონა, მე და იმისი მუ-
 შები წამ და უწუმ ვავსებდით ჩუტნ კარკს თოფებსა,
 და იმ გვარი ჭანტასტიკური ბნელაში ნადირობა გა-
 ნგრძელდა თიოქმის გაოენებამდის; ბოლოს ჩუტნ
 დავისვენეთ და მივსწევით და მიღძიაც კიდევ მე-
 მოგვესმოდა თოფის სმა ბოჭკების ეარაულებისა.

მეორეს დღეს მოვაგროვეთ ჩუტნი ნანადირევი
 და აღმოჩნდა, რომ ჩუტნ მოგვეკლა ოცი სსჟა
 და სსჟა ნაირი ნადირი, და იმ რიცხვში ერთი
 საძინელი დათვი.

ამ კვანათ მე გავატარე მთელი კვირა ბერყე-

რონთან, და ისე გაიარა იმ კვირეში, რომ სწულიად
 არა გამოვიარა. უოველს დღეს დავდიოდით სანა-
 დირთ, იმ ერთს კვირეში, ხან მარტო და ხან
 ბერყერონთან, და საღამოს ვიჯექი სოლმე სის
 ძირში და ვმკვლდი მუშებს ღამის ტუის ქურდების
 სოცვაში.

როდესაც დავბრუნდით ისევ შიკაკონში, ბერყე-
 რონი მკითხავდა: სომ არ მომეწეინათ ჩქენს ტუის
 საცხოვრებელშია?

როგორ თუ მომეწეისა მეტქი, უთხარი მე იმას;
 მე იშვიათად გამოიტარებია ჩემს სიცოცხლემი იმ
 გვარში კვირა მეტქი, და ვალი მაქუს შეგწირო
 დიდი მადლობა ამ გვარის დაუვიწყარის ჩემთვის
 სტუმრობისათვის მეტქი. თქვენ თითონ მადლობის
 დირსი ხართ ჩემგან, მითხრა მე ამაზედ ბერყერო-
 ნმა; მართალია თქვენ კარგათ შეექცით ნადირო-
 ბითა, მაგრამ რამდენი შაქარი გადამიჩინეთ მე
 მხეცებისაგან თქვენის მარჯვე სროლით და იშათის
 დასოცვითა. ჩვენ თუქვა გვკონია, რომ უეარაუ-
 ლებთ იმ შაქარსა კარგათ, მაგრამ დარწმუნებული
 ვარ, რომ მეოთხედს ჩვენის შემოსავლისას მაინც
 ის ტუის ქურდები სჭამენ; მაგრამ მადლობა ღმე-

რთსა, წლევეანდელის მოსაგალით ძალიან კმაყოფი-
ლი ვარ და კარგ ფულსაც ავიღებ.

აბა მიიხსარიტ სწორეთ რამეთეს აიღებთ ექვს
ტექტნს შაქარში ვკითხე მე. მოვლა იმ ჰლანტაცო-
ისა არ მიღირს მე არც ერთს ჰენსათ (კაჰეიკა),
და შემოდის წელიწადში შვიდი ათასი დოლარი.

ეგ ძალიან კარგი შემოსავალია; მართლათ
ოქროს ხეები ფოფილან შეთქა ეგ ნაკერხსლები,
უთხარი მე ბერჟერონსა.

ბოლოს ჩუტნ შიკაგოში მეგობრულათ დავმოწ-
დით ერთმანეთს. შემდგომში მე შეისვდა ერთხელ
კიდევ მისვლა ბერჟერონის დიდს ნეკერხსლის ტყე-
ებში, სადაც უწინდებულათ ვსოცდით ჩუტნ იმ ტეის
მსეცებსა, რომელთაც ისე პურდათ ბერჟერონის
სიმდიდრე და ისე დაუპატიჟებლად იღებდნენ წი-
ლსა იმის შაქრის შემოსავალში.-

ბ. დიდებულებე,

სპარსეთის ჰოეზიაზე. (1)

აწაბების სარწმუნოებრივი მტარვალობა ისე განცხოვლდა და ისე განძლიერდა აღმოსავლეთის მხრისკენ, რომ მეშვიდეს საუკუნეში იმათმა ბარბაროსობამ თვთქმის სრულებით დასცა სპარსეთი: სამეფო სჯული სპარსელებისა, დაწეობილობა, სარწმუნოება--სრულებით შეიცვალა და შეიწროვდა აწაბებისაკან, რომელთაცა დაიპყრეს ეს საკელმწიფო; იმათ, სრულებით მოსხვეს სპარსელების მწიგნობრობა და ჰსწავლა. ძველად-ძველი სპარსელების მწიგნობრობას უნდა დაეთმო ალაგი აწაბების მწიგნობრობისა და სწავლისათვის; ამ უბედურის

(*) ჩუქნმა რეაქციამ მოიზოვა ახლის წლისათვის კადეკ თანამშრომელი რუსულს ენაში დაკელოვნებული, რომელიცა სშირად სწერს და ჰბეჭდავს ხოლმე სხუა და სხუა გახეობებში: დღეის ამის იქით, ჩუქნს «ცისკარსაც» აღუთქვა მწერლობით შემწეობა ქართულს ენასუდ და გადმოგვცა ორა თხზულება, — ერთი ეს, რომლის ბეჭედასაც ახლა ვიწეობთ და, მეორე არის, რომელია. ამ უკანასკნელს მოკლეს დროში წაყვითხებთ ჩუქნის ყურხალის მკითხველებს, — ჩუქნის მხრით ამის მეტი არა გვეთქმისრა ახლა, რომ მადლობა შეკედენათ უფ. ი. კვლახოს ამ სტატის ავტორს, რომელსაც გამოუყრებია ეს სტატია ფრანგულსუფიდეგან. — რედ.

სამეფოს ლიტერატურის გრამმატიკული მიმართუ-
ლება სრულებით დაიკარგა იმ დღემდინ, მინამ გა-
მოჩნდებოდა სპარსეთში მაჭმადი, გამოჩნდა თუ არა
მაჭმადი, სპარსული ენა შეიქნა მდიდარი ენა, სმო-
ვანი, რომელსაცა ასლა ემასიან ასალ სპარსულს
ენას.

არ არის ამასედ ეჭვ, რომ წინასწარ შეტყუე-
ლის მაჭმადის გამოჩენამდინ სპარსელებს ევოლებ-
ოდათ ჰოეტები; შესაძლებელი არ არის,--იმ მსა-
რესედ, სადაცა ნათელი და მოწმენდილი ცა იძუ-
თად დაიფარება სოღმე ღრუბლებით, და სადაც
ბუნება, ისე სავსეა ნაყოფიერებით და კეთილ--სა-
ენოსელ სურნელებით სუნთქავს და სრულებით
განცხრომაშია უოველი მამაკუდავი, რომ არ მოი-
ჟვანდეს კაცსა გრძნობაში და აღტაცებაში, უშეტე-
სად ნიჭიერს მწიგნობარს. მაგრამ არაბები, უოვლის
ღონის-ძიებით ცდილობდნენ მოესპოთ ის, რაც წი-
ნაადმდევი იყო იმათის სარწმუნოებისა, იმათის
წეს-დებულებისა, იმათის ენისა. უოველს ფეხის
გადადგამასედ ზღვენიდნენ არაბება სპარსელებს, ერ-
თის სიტყვთ უოვლის ღონის-ძიებით უნდოდათ
მოესპოთ იმათი ჰეოფობა ქვეყანასედ. ზოგი ერთის

სწარსელებისაგან, რომელნიცა მტკიცედ იღებენ თავიანთ მამაპაპათ სარწმუნოებასედ და წესსედ, დაფარულად მენახული იყო ის სამღვთო წიგნები, რომელსაც ევროპაში ეძახიან სენდ-ავესტს, (სენდ-ავესტი ის სამღვთო წიგნია სწარსელებში, რომელიცა მისდევს საროასტროს სწავლის კვალს).

ახლანდელი სწარსეთის ჰოესია თუ მომდინარეობს, ისევე მომდინარეობს არაბების ჰოესიათგან. ამ ორის ენის სათავე,--სწარსულისა და არაბულისა ერთია,-- როგორც ამ ენასედ დაწერილ ჰოესტიკურ ლექსების თხსება არის ერთი, ისე ფორმა არის ერთი, მაგრამ ამ მკვლევებაში ზოგი ერთი განსხვავებაც არის: არაბულ ლიტერატურას თხსება აქქს, გამოსთქქას და აღწეროს რომელიმე საგანი ცუცხლებრივ მკვლევარედ, ცკვტად მორთოლვარე; უცებ ნახავთ გადადის სან ომსედ, სან მწეეძსებსედ, თავისუფლებაზედ და გრძობით აღელვებულ სურვილსედ, როგორც შექმნილია თუ ბუნებითვე; სწარსულის ჰოესიის თხსება არის გამოსთქქას და აღწეროს საგანი ბრწეინვალედ, ნახად,--წარმოადგენს იმათი ჰოესია როგორცა გამოუთქმელ--ტკბილს სიამოვნებას, რადაც რამ აუტა-

ნელს მწუსარებას, მძუწნივრად შეერთებულს სიყვარულსედ, ცხადად წარმოგიდგენთ კაცის სიამოვნების ამაოებას და კაცობრიობისათვის მიუნდობელს სოფლის გარემოებას. რა არის ასეა ამისი მიზეზი, ჩუწნთვსა ვთქუათ? ამას მიზეზი ვასლავო, პოლიტიკური ძღვომარეობა სპარსეთისა; არაბებისაგან იმათი შეიწროება, იმათი დამონავეება.

ამ ორს ლიტერატურაში განსხვავება არის კიდევ. გამოთქმაში, ენის დაწმასენაში და მისვრა-მოსვრაში, არაბის ენის ზუსება ის არის, რომ ჯეროვნად, კაფიათათ გამოითქმის ყოველი სიტუქა და ამასთანავე გამოთქმაცა აქუს;--სპარსული ენა არის ტკბილი ენა და სავსეა სრულის გარმონიით; სპარსულებს ზოგი ერთი სიტუქება არაბებისაგანა აქუსთ მიღებული და ხმარობენ შემოკლებით; არაბები რასაცა ხმარობენ სიტუქებს, თავიანთი საკუთარია, ისე რომ, სხვათაგან არც თუ ერთი ლექსი აქუსთ მიღებული და გამოთქმაში გრძლად გამოითქმის, ესეი უნდა ვსთქუათ, რომ ამ ორივე ენაზედ ზომა სიტუქებისა ისე ერთ გვარია და ისე ერთ ზომაზედ, რომ ჰოეტს ადვილად შეუძლიან, თავისი გრძნობა მრთლად გამოხსთქუას, ადვილად ლექსების

მძუწნიერების მიცემისათვის სწარსელები სმარობენ ლექსებში სსვის ნათქვამებს, იმათებურათ ამასა ნიძნავს და ისეც არის იმათში თქმული. «მეწვევი მარგალიტით უნდა შეისხასო.»

სამის საუკუნის განმავლობაში სწარსელების ზოგისაჲს ემინა დანგრეულ--დაქცეულ შენობებში და მსოლოდ შეუეების ტასტის ქუჭში. როდესაც გაჲეუდა მეცსრე საუკუნეში სწარსეთში სამნიდას, მაშინ შეიძრა სწარსეთის ზოგისაჲ, მაშინ გამოჲსიზღდა, და კეთილშობილურად გამოსთქუა იმათმა ლიტერატურამ სრული თავისი გრძნობა და გამოიჩინა სრული ძალა.

სწარსელებსა აქეთ აურაცხელი ზოგისაჲ, სადაცა აწერილნი არიან თავს გადასავალი და გამარჯვება სწარსეთის გმირებისა; მაგრამ ამ ზოგებში არც ერთი არ შეედარება «მასნამქს» წიგნი მეჲეთა. ეს წიგნი შეიცავს მრთელს სწარსეთის ისტორიასა სამი ათასის წლის განმავლობაში; ეს წიგნი არის სწარსეთის ილიადა, რომელიცა არის მედგენილი ასი ათასის ტაეზისაგან; ეს ილიადა არის სახალხო. ისეთი დღესასწაული არ გაივლის სწარსეთში, ისეთი მეჯღიში როგორ იქნება, სა-

დაც რომ არ იმღეროდნენ მანანამედგან რომელსამე ტაყვსა. მსწავლული ორიენტალისტი უ. ჟონესი, ჭერდუს მედარებს გომერს და სსჭათა ძორის ჭჭო-ებს, რომ ამ ორთა ჰოეტების ქმნილებამა არის ერთგვარი სინამდვილე. ეს გამაჩენილი მსწავლუ-ლი ანობის, რომ ამ ორთა ჰოეტთ თავიანთის თხსულების სხე გამოუკვლევათ თუთან ბუნებისა-განაო, ამათ თავიანთი აზრება არა აქესთ გამოკვ-ლეული სსჭების აზრებისგან როგორც სხადიან მწერლები. სპარსეთის ჰოეტი სრულებით არა დკას ტროადის ჰოეტის მდებლა. გომერი განსაკუთრე-ბით იმ აღწერამა გვაკრუებს როდესაც გაერთვება ორის საგნის მედარებამა იმ აზრით, რომ უფრო ფიცხათ და უწესურად გამოხტოს ბრძოლა, მაგ-რამ ჭერდუსი თავის გმრებს ისე ცხადათ, ისე ნათლად აღვიწერა, რომ ვერა ჰოეტი იმას ვერ შეედარება.

არა ნახა ბარსემმა, თავისზედ მომავალი მტ-რის ღამქარი, მიიტევა როგორც მძვინვარე ლომი თავის უღუფას; აბჯარ შესხმული, მსწრაფლ ტა-ნასოვანმან გარდიგლო ოქროს ქამანდი, გაიწკო შესამწუნებელი მუსარადი და მოიღო ქარქამით

თავისი ბასრი მასჯლი... სან მოისწიდა წელს თავის რაშხედ და ისე შეთანამებით სცემდა მტერს მასვილს, აღმასებრ მჭრელსა; გაუტევედა, გამოუტევედა და ისე მიმოცურავდა ჭაერში, როგორც ღრუბელი, ვინცა ნასავდა ამას იტეოდა, ცა არის ესა, ანუ დღეო და ანუ ედემით გადომდინარე წეალიო;-- იტეოდა კაცი, რკინის სე არის და ირწევა ქვეროვანად ვითა სპილენძის ფიცარიო.

აი კიდევ ჩინებული აღწერა რომელიც უპირველეს საბერძნეთის ჰოეტებსაც ვკონებ გაუჭირდებოდა.

ახსახლე მისი (ჭერიდუნისა) სიმაღლით ცას ებჯინება; სოლო მხარე იგი, სადაცა ის იმეოფება ემგავსება დამატებობელს სამოთხესა,-- მიწა მსრისა მის მოჭყუნს გუნდრუკის სუნს და ქუანი მასედ მღებარეობენ ოქროსანი. იმ მსრისთანა მაღალი მთა არა მხარესედ არ მოიპოვება, იმისთანა ვრცელი მინდვრები არა ქვეყანაში არ არის. ჭერიდუნის ერთი დიდილი მოსცემს მრთელს ქუჭვანას სისარულსა. როდესაც მიუასლოვდებოდა იმას, თავი აღიღო მაღლა, იმის სასიღვან გამომეტეველებდა რაღაც საიდუმლოება, თითქო ჰლანეტებს ელაპარაკებო. კელმწიფის მარჯვნივ მხარეს იდგა

სწილო, სოლო მარცხნით ლომი ზქელის ჯაგრის მექონე; ქუჭუნის სიმგრგვლე დაუნილ იყო ქვემე ფერხთა მისთა. სწილოს ზურგზედ იდგა ოქროს საკელმწიფო ტასტი და ჯაჭვ ლომისა იყო შედგენილი სსჟა და სსჟა ძურფასის თვალ მარგალიტისაგან. აღტაცებაში მოსული მიუასლოვდი მე უდიდებულეს კელმწიფეს და ვნახე ბრწეინკალე ტასტი, რომელზედაცა ბჰანდებოდა მევე, ის განანათლებდა მზისა მსგავსად; თავზედ ედგა სამეფო გვირგვინი, თვალმარგალიტით მ-ჭედითი, თმები ეუარა თავზედ ოქრობეჭედის მსგავსით სასე უგვანდა მმუჭნინგრად გადაძლილს ვარდისა. . . როდესაც ვნახე იმისა მჭევრ-მეტვეულება, გამაკვრვა იმისმა სიბრძნემ, სულგრძელებამ და სიმძვდემ.»

აზრის ნაწვეუტი ჭერდუსის თხსულებამი, რომელიცა შეედარება უზირველეს გომერის თხსულებისადგილს. ეს აზრის ნაანბობა მსედარისა, რომელიცა უანბობს მანუჩარ კელმწიფეს დევების ბრძოლას.

«როდესაც საამ იმეოფებოდა კელმწიფის წინამე ქუჭუნის ჰერობელისა, იმან მძიმედ თავი დაუკრა და მიუასლოვდა მეფეს. მანუჩარ, განმმუჭნებული სამეფო გვირგვინით წამოდგა თავისის ტასტითგან,

რომელიცა შედგენილი იყო სწიღოს ძვლებისაგან და განმსიქტნაერებული ძვრფასის თვლებით, მრავალი რამ იკითხა და შემდგომს უბძანა თავის ასლოს დაჯდომა. კელმწიფემ მსწრაფლ ჰკეითხა თავიანთ მტერებსედ და საძინელ მაზანდარის მღვევბსედ, გმირმა უოველივე უანბო წვრილათ ამ სასით; აკელმწიფო! ღმერთმან განაგრძოს სიცოცხლე თქუტნი, მარად უამს ბედნიერებით! ღმერთმა შეუძლოს უოველი ბორტო აზრი მტერს თქუტნსედ. შე ვნასე მდგომარეობა იმ საძინელის მღვევებისა, როგორც გააფორებულ ლომებისა. იმათი მეომარი გმირები ისეთნი არიან ბრძოლაში, როგორც გამძვინვარებული ვეფსვება.

რამწავს შეიტყეს იმათ ჩუტნი მიასლოვება, იმ წამსვე შექნეს გამარჯვებით ეჯრილი ქალაქი. საძინელი იმათი ჯარი დაიწყო რასხებად და დაფარა მზის სსივები. ზოგნი იკრიბებოდნენ გორებსედ და ზოგნი ვრტელს მიანდვრებსედ. . . ჩემის ლაქრის ჰირველმა რაზმმა გამოსთქუა მიმი! . . მტრის ჯარის თაოსანი იყო, გამძვინვარებულის მკელისა მსგავსი. უოველთ გმირებსედ კეთილმობილი, გამოჩენილის საღმიას მჯლი; იმისი ტანი

ემსგავსება თუთ მაღალს ალვის სეს. დედა იმისი უოფილა სოღალას ქალი, რომელთ წინაშე უოველნი ლაძქართ წინამძღვარნი აწიან მტვერნი.»

«გარნა ორნივე ლაძქარნი უახლოვდებოდნენ ერთმანერთს, მათის ფერსთა მტვერისაგან ჭყერი დაფარული იყო, ჩუწნის მეომრების ზირის სასესედ ედგათ საფრანის ფერი. მე გავამსწევებდი იმათ და მიუძღოდი რა წინათ, უცებ გამოვჩნდით საშულ მტრის ჯარებისა, ჩემი რაში, სპილოს მსგავსად ღონიერი, ისე დასტოდა გასურებული, რომ თუთქოს ჩუწნ ფერსთა ქუჭმ მიწა იმერისო. რა ეს ნახეს, ჩუწნი ჯარი გამსწევდა, კაბედვით მივიდა წინ და შესვდა ვაჟკაცურად მტრის ჯარს. ვერავინ შეიტყო ჩემი სმა და გაოცებული იყო ჩემის ნაჯახის ცემის გამოწვევის სმითა. ანთებული მოუთმენელობით და სურვილით, რომ გაეპო ჩემი თავი ორთა გან-

ხსლებულის სწილოს მსგავსად მომიხდა მე-
 რა ვიგრძენ ეს, მოვიზიდე მასის გამოხა-
 ტეში მძულდი, რომლის ისარის წვერი
 იყო რკინისა და რა ვსტუორცნე, მეჩვენა,
 რომ მუხარაღი იმისი თუთქმის მუხსედ გაე-
 ზო, ამასთანავე ვნახე, რომ ბეჭებშიც და-
 ჭრილიყო, არ დაიძალა, მომიხდა და რა
 ცხენესედ ბარბაცებდა როგორც მთურალი,
 ამოდო ინდოეთური სრმალი. დიდო გელმ-
 წიფეო! იმისი გულსმოსულება და გაკაპახე-
 ზა ისეთი ძლიერი იყო, რომ თუთ დიდ-
 როანი მთები იმის ფერხთ ქეჭმ შეირეე-
 თდნენ. რაც შემესება მე, ვსდექ უძრავათ
 და ველოდი შევსვედრეიავ იმას ზირის-
 ზირ. იმწავს მომიანლოვდა, ვტაცე უცებ
 გელი იმას ძრეულს სრმალს, ერთს წუთ-
 ში როგორც გამბძინვარებული ლომი,
 მივარდი თავისივე სრმლითო გავაპე თრათ,
 ავგლიჯე უნაკირითგან და დავეცი მიწასედ.»
 «რამწავს დაინახა შორის ჯარმა თავი-

სის წინამძღვრის ესრეთი სიკუდილი, და-
 ანებეს თავი რაც რამ ებადათ და
 გაიქცნენ რაც ძალა და ღონე ჭქონდათ.
 ვრცელი მანდვრები, გორეები და ჭაობები
 ირუოდნენ ვიყინის სმით, ბრძოლის ველ-
 სედ იმ დღეს დაწვა მტრის ჯარისაგან
 თორმეტი ათასი კაცი. . . . ვის რა შეუძ-
 ლიან დააკლოს დიდებულთ კელმწიფევე
 თქუტნს ძრეულს სამეფოს ტახტსა? იწათი
 ლაშქარი შედგენილიყო სამასის ათასის
 კაციდან, გულფანის და ახოვანისაგან.»
 სამა რა დასრულა ანბავი, მანუჩარმა
 აიღო სისარულით აღტაცებულმა ცადმდე
 თავი და უბანა უწარჩინებულის მეჯლიძის
 გარდასდა.

ეს ალაკი ჩუტნის აზრით არის თა-
 ვის კვალობასედ უწარჩინებულესი აღმოსავ-
 ლეთის ლიტერატურაში. ჭერდუსს თუ რამა
 აქუს თავის ქმნილებაში მძუტნიერი და უ-
 წარჩინებულესი, ეს ამისათვის, რომ იმან

იცოდა ზედ მიწეუნით რომელი გამოეკვლივა
 თაჳისის ჯანგისაგან ლბილასა და ნახათ
 გამოთქმისათჳს,--ამაზედ უფრო მაშინ და-
 რწმუნდება მკითხველი, თუ რომ გადაიკი-
 თხავს ჭერდუსის ჰოემას, სადაცა აღწერს
 ბრძოლას როსტომ და ესტენდერის შორის.

(ზოგი შემდგომში იქნება.)

ივ. ევლანოვი.

საღაუბოს ფურცელი.

ღმერთმა აგურთხოს თქვენნი მ.წა წყაღა, ღმერთმან დაღაფოს თქენნი შემქნელ-მშობელი სომხებო! თქვენსვე იქნება ცაივარგოცა და იკითხეთ, რათა? — რათა? ამის სათხსაო, რამ აგრე გუფმსურვალ ბით, აგრე მოუღაღას ვათ, აგრე შეცადინებით შესდგომისაოთ საზოგადოდ თქვენს გეთელ მდგომარეობას, თქვენის შჯღის-შჯღეს ბის სარგებლობას, თქვენის გჳარის აღუვაებას. — რაო სავარჯელა ქართველი მკითხველო, შექმნდა, გეწინა? აქ რა არის შესაშურებელი, აქ რა არის საწუენი? ტუუ-იღს მოგასსებთ? ეს ტუუილა განღავთ, რამ სომხურს ენაზედ თუნდა რმეოცა გასეთი და რმეოცა ვურნაღი გამოდის? ეს სიდრუით და ფარისველებით ღოცვაა, რამ ტუიღისში თავანთ ენაზედ თეატრი გამართეს და ჩიონებული ატრისტებიც შადგინეს! ჩვენკი, ჩვენ, — რა! ღმერთო დიდებულო, რაღაშდის უნდა იკოდებოდეს გუღი, ჩვენას მშენიერის ხსიოთებით, — ჩვენკი, დაგვარგევით, — დაგვარგევით მკონას საუკუნოთაც! — რაღა ალაღკენს თქენნი ჭინიეთ, — ჩვენში თანხმობა მწეოღათა ბძინა

დება ჯერ გიდეგ ჩუქნთან, ერთობა გვენაჯიშება.—თუ
 ვისმესა ჭქონდა და აქუს სურვილი, მოგასინებენ მთავა-
 რობა ან გვეწვეო. თვთქელს მთავრობა უთუოთ მოკა-
 ლე არის, პირი გაგვიღოს და ლუგმა ისე ჩაგვიღოს ში-
 რში; თვთქელს ხელს მკეტი ან შექძელს ამ გვარებში,
 ან არა და, სომხებს, ახა რომელი მთავრობა ეწვეა? ანდა
 მკეტუთ; ისინი მდიდრები არიანო! ვსტუუთ, ვსტუუთ,
 ეს არ არის მიხეცა, ეს არ არის შემოსატანი საბუ-
 თათ, ჩუქნში ისეთი ღარიბი გიდეგ არაინ არის, რომ
 წელიწადში რვა მანეთის გარდასდა ან შექძელს, რომ
 თავისის სამშობლოს ენაზედ გამომცემული ყურნალები ან
 დაიბაროს, მაგრამ რა საჭირო არს. რვა მანეთის
 გაღება.—რვა მანეთი ჭკუის შესამემაკვებლად რომ ან
 გაკიდოთ წელიწადში რა საჭიროა?—გიდეგ ვიტყვი, ვსტ-
 უუთ! ეს სიღარიბე არის, რომ წვეულებას გამართავთ
 და ანც ათს თუმანს დავიშურებთ ერთს სადილზედ? ეს
 სიღარიბე არის, რომ ერთის სიამოვნებისათვის. რა არის
 სასმენელი დატკბეს, სათარს იუნდა ოცს თუმანს მივს-
 ტუმთ ერთს საათში? ეს სიღარიბე განლაგოს, რომ ჩემი
 ცოლი, და, შვილები, დედიდა, მამიდა, პაპიდა და სხუა
 და სხუა, თუ ან ყელზედ გადაგდებულა ოქრომკედით ნა-
 გერ ბაშლულთ, თუ არ ხაბარდებით. ხაგვრდის სალოთუ-
 ბით და ნაირ-ნაირ ზინილპიპალებით ან უშვებ შინა-
 დან გარში? ვსტუუთ, ვსტუუთ, ღარიბები არა ვართ,
 არა ვართ.—ქ ცხდია, ბატონო ქართველი, დამიჭერ,
 მკეტუვი, შენც ორპირი ყოფილხარო, წარსულს ნყმარში
 იძახდი ღარიბები ვართო და ანდა იძახდი მდიდრები

ვართ. . . მართლსა ბძანებთ, მაგრამ, რომ მოგახსენეთ
 რაზედ მოგახსენეთ ესა?—ამაზედ მოგახსენეთ, რომ
 ტყვილს ხარჯს, თავის მოყვარებას, ჩუქნის, დამალუზაკს
 ხსიეთებს ჩამოკეხნათ, და ვიფაქროთ ჩუქნის გონე-
 ბის შესამუშაებელს საჭიროებაზედ. სწავლას ქუჭუნას
 ზედ ანა შეედარება რა. განათლებასთან არაფერი მოვა;
 აქედან წარმოდება ხალხის ბედნიერება, ხალხის სიმდი-
 დრე, ერთობა, თანხმობა, სიყვარული. სწავლა რომ
 გვექონდეს და განათლება, მაშინ არ გამოუდგებოდით იმ
 სულელურს ჩუქნულებს, რომელთაგანც წარმოდება უეჭ-
 უჭლად სიღარიბე. განათლება რომ გვექონდეს, მაშინ არ
 გამოუდგებოთ თავის მოყვარებას, დიდებას, დიდებისა
 თვის რას არა ვიქო! ღღინდ დიდებაჲი შევიძინათ და
 თუნდა მრთელს ჩუქნის ცხოვრებას შესწავლავთ; საფლავ-
 ვის კარმიდინ მიუდგეთ დიდებას; კუბოს კარმი-
 დინგი არ ვიტყვი, რადგანც თვთან კუბომიანც არ ვისგუ-
 ნებთ და დიდებით შემოსის დავუქებთ, ანა, ტყვილია-
 თქო, ბძანებოთ! ეს ტყვილი განჯავთ, რომ გამისდება
 ერთგობით ნათესავთაგანი ავთ, ჯერ იმის მოჩვენებზედ
 ვაზნეგ ფულებს, რომელიც აუტილებულია და არც განასა
 მტყუნარი ვართ: რადგანც სიტოცნელებზედ არის დამო-
 კიდებულნი და მეტე, რომ მოეჭიდება; ზარით და ზარბა-
 ბით, დიბით და სტავრით მოკვდილეთ უბრძნობელს
 ღუმს, რომელს სამოცს სასულიერო ხალხს მოვიწვევთ,
 სადილს ვავმართავთ იმისთანა, რომ შეარცხენიანს ღმერ-
 თმა კარგი შეჯღაში და იმისთანა ხალხს დავაძლავებთ, რომ
 უჩვენოთვე გამაძლარნი არიან და ესაჩუბათ ვადეც ჩუქნის

ზურის ჭმა, ერთის სიტყვით ბეველევენ, გეტრტნიან
 გბდრები და ისე მიეცემიან საუკუნით გრძელს მიწას. —
 ანა თქმენი ჭინიეთ, გვაქმის შეძლება, გესურს კეთილი
 რამ შეგძინათ გარდაცვალებულის სულს, ცოტანი არა
 იან ქვრივნი, ოხენნი, ობოლნი, რამ ღუკმა ზური არა
 აქმის? ცოტანი არიან, რამ სწავლისათვის თავს იკუთვნენ
 და თავიანთის შეუძლებლობით გამოკლებულები არიან?
 აი მადლი, აი კეთილი საქმე, სამადლობელი! მაგრამ არა,
 ეს ჩვეულება, დიდება; ეს თვალსაჩინია, და ქვრივ ობო-
 ლის გაკითხვა კი არა; სწავლასკად ფულის გაღება რა
 დიდებაა! — იმასკი აღარ ვფიქრობო, რამ სწავლა უფს-
 რთ დიდი დიდება არის მრთულის ხალხსათვის!
 დიან, სომხებსკად დავიწყო და სომხებიოვე უნდა გავათა-
 ოთ ეს ფურცელი, — ყურნალებსკად და გასეთებსკად ხომ
 მოგახსენებო, ისიც მოახსენიებო, რამ უგანახსენებს ყუ-
 რნაღს ამასსსს ეჭვსსსს კელის მომწერსკად ნაკლები
 არა ჭყავთ. ჩქმენს ყურნაღს? ანა «ცისკარი» თუმიღა რა-
 გორც ყური მოგვარით კი უოფილნი ბძანდებიან ჩქმენი
 ბატონი ქართველები, რადის ჭყოლია ორასს, ან ორას
 ორმოცსკად მეტი შკითხველი. — ეს რა ვთქვი. შკითხველი
 მეოქი! შკითხველი თუნდა იქნება ორი ათასიცა ჭყავს,
 ასე რამ ერთს სოფელში, ერთი მოიწერს და ცხრა სო-
 ფელს შემოატარებენ. მაგრამ თქმენს ეს ბძანეთ რამდენი
 იბარებენ ფსით, მეტადრე ამ წელაწადს, ამ ახალს დამ-
 დებს წელაწადს, ვერ ორმოც და ათი, თუნდა ვთქათ
 სამოცანს, მრთელს იმერეთში, გურიაში, ახსანეთში, მე-
 გრულიაში და სრულათ საქართველოში სამოცი განდას

გან; ვინც წინ წავა, ჩუწნ უგან და უგან მიკდივართ; ვინ
 ნც წარმატებაში შევა, ჩუწნ გვაკლდება; საქართველოში
 ორი ყუწნაღი, უჭ, რა ბეკრია! ვინ აუკა! —საკვრკელი
 რამ უოღიღა ამოღენა ქუწუენაში, ორი ყუწნაღი გუქო
 ნია, —სომხებმა მარტო თუატრი და ყუწნაღები არ იგ
 მარეს, ანღა საღიტერატურა საღამოებიც გამართეს,
 აჭერემ სომხებო! ჩუწნგი დავაღოთ პირები და უუეროთ
 ამ ჩუწნის ძმების მოქმედებას! დაღოცვილებო მიგბა-
 ძოთ მანც, სიშურე არის სირცხული და ცოღო, მიბა
 ძუა არ არის არც ცოღო, არც სირცხული, არც სათა
 გიღო, მაგრამ ეჭ, რაღა უნდა ვთქუ: ამსკდ შეტი.
 რაღესაც რომ ეს ჩემი ღაპარკი ქარია ჩუწნში, აღარც
 გუღი მომღეს, აღარც წელი; წარმოიდგინეო, რომ
 კალამიც აღარ მიგონებს, მაშ ეს გამარა კერ ხანობით.

მოლაგბე.

ტფლისში.
43. გნ თამარ მელიქოვის
 ილარიონ ფორაქოვი
 ანტონ შამულოვი
 ალექსანდრე შადლოვი
 ივანე შაისურაძე
 გნ. ნინო ობოლიანისა
 თ. ივანე მუხრანსკი
50. ტფ. ღენ ღუბ. კანტე-
 ლიანისა
 თ. ივანე სუმბათოვი
 ქუთაისში.
 დავით გვინიბიძე
 ქუთაისის საკეთილშობილო
 შერებოლება

ღუგა ისარლოვი
 თომა მაჭვარდინი
 უნიკოპოლი გაბრიელ
 თელავში
 თ. გიორგი ჯორჯაძე
 თ. ლეონ ჩოლაყაძე
 თუშიანსკი
 თ. ნიკოლაოზ ტავადაძე
 ნაურში
 თ. მიხეილ ერისთავი
 ახალციხეში
60. მიხეილ შაისურაძე
 ზუგდიდში
61. აღმასხან აბდიშვილი

რედაქციისაგან.

საჭიროდ ვრაცხეთ მოახსენეთ «ცისკარს» მკითხვე-
 ლებს, რომ რაც კარგი რომანი იქნება ცისკარში დაბე-
 ჭდელი, ცალკე ნუმერაციით იქნება, რომ შეიძლება
 ცალკე წიგნებად შეეჭრა ვისაც სურვილი აქვს. «აერო-
 რას» ბეჭდვაც ამ აზრი დაგიწეთ. რომელიც აქამდინ არ
 იბარება «ცისკარს» და ამ წელიწადს დაიბარებს, იმას
 თავადგან გაეცხვება ინვარიან ნუმერაციან. მხოლოდ
 ამას ვითხვით, ვისაც დაბარება სურს დროით გვაცხე-
 ბონ, რომ იმდენი დაიბეჭდოს, რამდენიც კელის-მემწე-
 რნი გვეყოლებიან. რედ.

